

Demografie van de allochtonen in Nederland

Joop Garssen, Han Nicolaas en Arno Sprangers

In slechts enkele decennia is de samenstelling van de Nederlandse bevolking naar herkomst sterk veranderd. Het aantal niet-westerse allochtonen vertienvoudigde sinds 1972. De helft van de bevolkingsgroei in deze periode kan aan niet-westerse allochtonen worden toegeschreven. Ook in de komende decennia zal nog sprake zijn van een relatief sterke groei van de allochtone bevolkingscomponent. Medio deze eeuw vormen niet-westerse allochtonen naar verwachting een zesde van de bevolking. Westerse en niet-westerse allochtonen tezamen maken dan ongeveer 30 procent uit van het totaal aantal inwoners. Dit artikel biedt een overzicht van de belangrijkste historische, actuele en toekomstige ontwikkelingen rond de allochtonen in Nederland, waarbij uitgebreid aandacht wordt besteed aan de componenten migratie, geboorte en sterfte. Aan de orde komen verder relativisering, migratiemotieven en verblijfsduur, werk en uitkeringen, en de relevante ontwikkelingen in andere Europese landen.

1. Allochtonen in de statistiek

1.1 Begrippen en hun afbakening

Termen als *migrant*, *buitenlander*, *allochtoon*, *minderheid* en *asielzoeker* worden in het dagelijks gebruik vaak gebezigd alsof het om synoniemen zou gaan. Afhankelijk van omstandigheden en tijdgeest wordt soms aan het ene, soms aan het andere begrip de voorkeur gegeven. Voor degenen die werkzaam zijn in onderzoek, beleid en bestuur is een dergelijke terminologische souplesse echter volstrekt ongewenst. Voor hen is het van groot belang de verschillende groepen, die ook vaak doelgroepen voor gericht beleid zijn, zo nauwkeurig en eenduidig mogelijk af te bakenen. Zonder exact te omschrijven wat onder een bepaald begrip wordt verstaan, leidt het noemen van cijfers immers eerder tot verwarring dan tot inzicht. Daarbij doet zich het probleem voor dat aan iedere methode van afbakening bezwaren kleven van theoretische of praktische aard, en dat er bij elke definitie wel subgroepen kunnen worden aangewezen waarvoor een uitzondering zou moeten worden gemaakt.

In de afgelopen jaren is sprake geweest van een toenemende overeenstemming in kringen van onderzoek, beleid en bestuur over wat onder 'allochtonen' wordt verstaan, meer en meer samenvallend met de sinds medio jaren negentig door het CBS gebezigde operationele definitie:

Dit artikel is een bewerking van het gelijknamige katern dat is verschenen in het Handboek Interculturele Zorg van Elsevier Bedrijfsinformatie.

Iemand wordt tot de allochtonen gerekend als ten minste één van diens ouders in het buitenland is geboren. Deze algemene definitie kan, al naar gelang het beoogde doel, worden verbijzonderd.

Essentieel in dit verband is het onderscheid tussen *niet-westerse* en *westerse* allochtonen: tot de niet-westerse allochtonen worden diegenen gerekend die hun herkomst hebben in Turkije of landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië, met uitzondering van voormalig Nederlands-Indië / Indonesië en Japan. Op grond van hun sociaal-economische positie worden allochtonen uit laatstgenoemde landen tot de westerse allochtonen gerekend. Het gaat daarbij vooral om mensen die in voormalig Nederlands-Indië zijn geboren en om werknemers van Japanse bedrijven met hun gezin. Alle overige personen die hun herkomst niet in Nederland hebben, worden eveneens tot de westerse allochtonen gerekend.

Een ander belangrijk onderscheid is dat tussen de *eerste generatie* en de *tweede generatie* allochtonen. De eerste generatie bestaat uit personen die zelf in het buitenland zijn geboren, de tweede generatie uit personen die in Nederland zijn geboren met ten minste één in het buitenland geboren ouder. Iemand die zelf in het buitenland is geboren, maar twee in Nederland geboren ouders heeft, wordt tot de autochtonen gerekend. Vanzelfsprekend wordt ook iemand die in Nederland is geboren met twee in Nederland geboren ouders tot de autochtonen gerekend.

De *herkomstgroepering* van de eerste generatie wordt bepaald aan de hand van het eigen geboorteland, die van de tweede generatie aan de hand van het geboorteland van de moeder (en indien dit Nederland is, het geboorteland van de vader).

Het begrip 'allochtoon' houdt dus geen verband met de intuïtieve invulling die velen eraan geven, in het bijzonder met betrekking tot een niet-blanke huidskleur (zie ook het Van Dale woordenboek). Er wordt uitsluitend gebruik gemaakt van informatie uit de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA) over het geboorteland van een persoon en diens beide ouders. Informatie over nationaliteit geeft betrekkelijk weinig toegevoegde waarde, omdat het grote aantal naturalisaties binnen bepaalde herkomstgroepen, zoals de Turken, het beeld sterk vertekent. Ook Antillianen en Arubanen kunnen niet op basis van nationaliteit worden onderscheiden omdat ze de Nederlandse nationaliteit hebben.

De presentatie van de statistische informatie in dit artikel zal zich voornamelijk richten op allochtonen, zoals hierboven gedefinieerd.

Migranten zijn niet noodzakelijkerwijs van allochtone herkomst. Tot de migranten worden gerekend *al diegenen die Nederland binnenkomen of verlaten, mits de vestiging respectievelijk het vertrek leidt tot opnemings- en respectievelijk afvoering uit de GBA*. Het gaat daarbij dus over personen die deel uitmaken van immigratie- en emigratiestromen, ongeacht hun herkomst.

Niet-Nederlanders zijn personen die niet in het bezit zijn van de Nederlandse nationaliteit. Wie naast de Nederlandse nationaliteit een tweede, niet-Nederlandse nationaliteit bezit, wordt tot de Nederlanders gerekend.

Asielzoekers, ten slotte, zijn personen die een aanvraag om toelating als vluchteling hebben gedaan, maar nog niet in het bezit zijn van een verblijfsstatus. Zij worden aangeduid als *asielmigranten* zodra ze zijn ingeschreven in de GBA, meestal na het verkrijgen van een verblijfstitel.

1.2 Plussen en minnen

De demografische statistieken die door het CBS worden gepubliceerd hebben betrekking op zowel *stand* als *stroom* van de bevolking. De standgegevens beschrijven de omvang en samenstelling van de bevolking op een bepaald moment. In deze stand kunnen de allochtone bevolking en de verschillende herkomstgroepen en generaties daarbinnen worden onderscheiden. De stroomgegevens hebben betrekking op geboorte, sterfte en migratie. Deze gegevens zijn bij uitstek geschikt om de bevolkingsdynamiek tot uitdrukking te brengen.

De numerieke ontwikkeling van de Nederlandse bevolking wordt gevolgd aan de hand van gegevens uit de GBA. Bij wet is geregeld welke persoonsgegevens door een gemeente moeten worden geregistreerd. Op basis hiervan worden statistieken vervaardigd die zowel de stand van de bevolking weerspiegelen als de dynamiek in de bevolkingsontwikkeling. De betreffende cijfers, uitgesplitst naar kenmerken als nationaliteit, geboorteland, leeftijd en geslacht, bieden op nationaal en regionaal niveau jaarlijks een nauwkeurig overzicht van de geregistreerde bevolking. Al deze cijfers zijn beschikbaar via *CBS-Statline* (www.cbs.nl).

Deze medaille heeft echter een keerzijde die in het geval van statistieken over migranten en allochtonen niet onbesproken mag blijven. Doordat bevolkingsstatistieken overwegend uit gemeentelijke administraties worden afgeleid, blijven degenen die niet (meer) in de administraties voorkomen buiten beschouwing. De officiële statistiek zal daardoor afwijken van de feitelijke bevolking. De omvang van deze afwijking is slechts bij benadering vast te stellen. Het gaat bijvoorbeeld om een deel van de asielzoekers, om arbeidsmigranten die voor korte tijd in Nederland verblijven (bijvoorbeeld voor seizoenarbeid in de landbouw), maar ook om illegalen (Hoogteijling, 2002; Leerkes et al., 2004). Van belang is ook de constatering dat de jaarlijkse aantallen administratieve correcties niet onaanzienlijk zijn. Het negatieve saldo van de 'opnemingen' in en 'afvoeringen' uit de bevolkingsregistratie bedroeg de laatste jaren meer dan 30 duizend personen per jaar. Deze in de bevolkingsadministraties aangebrachte veranderingen kunnen niet aan één specifieke gebeurtenis worden toegeschreven. In veel gevallen zijn dergelijke ingrepen nodig omdat niet iedereen zich bij vertrek uit een gemeente afmeldt. Als gevolg hiervan kan in bepaalde gevallen niet exact worden aangegeven of iemand het land verlaten heeft, dan wel is verhuisd naar een ander adres zonder dit bij de gemeente te hebben gemeld.

2. Historische ontwikkelingen

Hoewel de belangstelling voor migratie, en dan vooral immigratie, het afgelopen decennium sterk is toegenomen, is er geenszins sprake van een nieuw verschijnsel. Met grote regelmaat heeft Nederland als gevolg van buitenlandse politieke, economische of religieuze ontwikkelingen als een bevolkingsmagneet gewerkt. Ook werd de instroom regelmatig afgewisseld door een beweging in tegengestelde richting. Zo vertrokken er in 2004 meer mensen uit Nederland dan er bijkwamen. Daarnaast moet worden opgemerkt dat relatief kortstondige maar opvallende migratiestromen doorgaans meer belangstelling wekken dan langdurige, geleidelijke processen. Dit verklaart waarom in de migratiegeschiedenis veel aandacht is besteed aan vluchtelingenstromen en slechts weinig aan bijvoorbeeld de getalsmatig veel belangrijker Duitse immigratie van de zeventiende tot de twintigste eeuw.

2.1 Immigratie en economische groei

Na een lange periode waarin migratie in Nederland een betrekkelijk incidenteel karakter had, kwam vanaf het eind van de zestiende eeuw vooral de immigratie sterk op gang. De Tachtigjarige Oorlog veroorzaakte een omvangrijke Zuid-Nederlandse immigratiegolf, een verschijnsel dat van groot belang is geweest voor de bloei van Nederland in de Gouden Eeuw (Lucassen en Penninx, 1999). In sommige Noord-Nederlandse steden vormden Zuid-Nederlandse immigranten aan het begin van de zeventiende eeuw zelfs de meerderheid van de bevolking. Zo dreef de textielnijverheid in Leiden op een groot aantal Zuid-Nederlandse arbeiders. Ook het leger trok arbeidsmigranten aan: vóór de invoering van de dienstplicht in de Franse tijd bestond het leger voor een belangrijk deel uit buitenlandse huurlingen. Naast deze omvangrijke immigratie vanuit het zuiden kwamen gedurende lange tijd vluchtelingen uit het oosten, voornamelijk 'Hoogduitse joden' die in Midden- en Oost-Europa aan vervolging blootstonden. Velen onder hen vestigden zich in Amsterdam.

Ook de volgende golf immigranten, de protestantse Hugenoten die aan het eind van de zeventiende eeuw in groten getale de wijk namen naar Nederland, zorgden voor een positieve bijdrage aan handel en nijverheid. De voorrechten die deze migranten aanvankelijk genoten, werden pas ingetrokken toen steeds vaker lager opgeleide en financieel minder bedeelde vervolgd werden hier hun heil zochten.

2.2 Geleidelijk proces

De negentiende eeuw werd gekenmerkt door jaarlijkse vertrekoverschotten, in de eerste plaats naar België en Duitsland. In de tweede helft van de eeuw kozen velen voor een nieuw bestaan in de Verenigde Staten. Rond de eeuwwisseling woonden daar bijna 100 duizend in Nederland geboren personen, die voor een groot deel werkzaam waren in de landbouw (Oomens, 1989). Daarnaast trokken velen naar de nabijgelegen, nieuwe industriegebieden van Duitsland. De migratie, die tot dan reeds lange tijd werd bepaald door seizoensgebonden arbeid aan de Noordzeekust, vooral in de landbouw, veranderde daarmee van richting.

Aan het eind van de eeuw woonden ruim 90 duizend Nederlanders in Duitsland. Een derde omvangrijke groep emigranten (circa 54 duizend) bevond zich op dat tijdstip in België.

De aandacht die toentertijd in de koloniën verblijvende Nederlanders trokken, stond in geen verhouding tot hun aantal. In Nederlands Oost-Indië waren ongeveer 11 duizend militairen en een even groot aantal burgers gevestigd. Het aantal in West-Indië verblijvende Nederlanders bedroeg slechts duizend personen.

Migratie was in de negentiende eeuw vooral een geleidelijk proces. Hierin kwam verandering met het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Ten tijde van de beschieting van Antwerpen in 1914 vluchtten bijna 900 duizend Belgen naar Nederland. Aan het eind van dat jaar bevonden zich nog steeds 200 à 300 duizend Belgische vluchtelingen in ons land. De meerderheid van hen keerde na de oorlog terug naar België.

In de eerste helft van de twintigste eeuw kwamen arbeidsmigranten onder meer uit Duitsland, Polen, Italië en Slovenië om in de mijnbouw te werken. Als gevolg van de economische malaise in het Duitsland van na de Eerste Wereldoorlog zochten en vonden een groot aantal jonge Duitse vrouwen in Nederland een betrekking als dienstbode of verpleegster. In diezelfde tijd kwamen als gevolg van het antisemitisme in Oost-Europa tevens zo'n 10 duizend joodse vluchtelingen naar ons land. Bij het aantal van ruim 100 duizend hier wonende Duitsers voegden zich in het erop volgende decennium nog eens 20 duizend joodse vluchtelingen uit Duitsland en circa 7 duizend eveneens vervolgdde communisten, socialisten, intellectuelen en kunstenaars uit dat land.

2.3 Politieke ontwikkelingen

Gedurende de Tweede Wereldoorlog zijn zo'n 110 duizend van de naar schatting 140 duizend in Nederland wonende joden naar Duitsland gedeporteerd. Slechts 5,5 duizend van hen zijn na de oorlog weergekeerd. De grootste migratiegolf, zij het met een tijdelijk karakter, veroorzaakte de *Arbeitseinsatz*. Tot medio 1944 werden 532 duizend Nederlandse mannen voor de Duitse oorlogseconomie ingezet (Keilman et al., 1985).

In de periode die direct op de Tweede Wereldoorlog volgde, vestigden zich grote aantallen migranten uit Nederlands-Indië in ons land. In 1946, kort na afloop van de Japanse bezetting, arriveerden 70 duizend personen. Politieke ontwikkelingen lagen ten grondslag aan de sterke golfbewegingen in deze migratie. Nieuwe golven volgden op de soevereiniteitsoverdracht in december 1949 en in 1958, nadat de Indonesische regering had verordonneerd dat alle Nederlanders Indonesië dienden te verlaten. De politieke crisis in het voormalig Nederlands Nieuw-Guinea veroorzaakte in 1962 de laatste omvangrijke golf migranten uit dit gebied.

2.4 Van emigratie naar immigratie

Naast de hiervoor genoemde, meer in het oog springende groepen, bleven na de oorlog ook een aantal Poolse bevrijders en een kleinere groep Tsjechen, Hongaren, Baltten en

Russen in Nederland. Na de Hongaarse opstand in 1956 voegden zich hierbij enkele duizenden Hongaren.

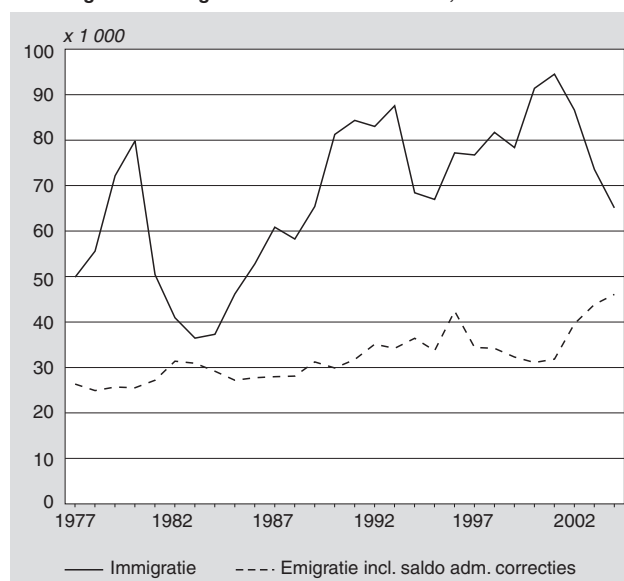
Het saldo van de buitenlandse migratie was in de jaren vijftig doorgaans negatief, vooral als gevolg van de grootscheepse emigratie naar Australië, Nieuw-Zeeland, Canada, de Verenigde Staten en de Republiek van Zuid-Afrika. In totaal vertrokken in dit decennium ongeveer 620 duizend personen. In de jaren zestig nam deze stroom geleidelijk af, vooral als gevolg van de opbloei van de eigen economie. Het ontstane tekort aan arbeidskrachten werd in die jaren aanvankelijk opgevuld door arbeiders uit de zogenaamde wervingslanden (Spanje, Portugal, Italië, Griekenland, Joegoslavië, Marokko, Tunesië, Algerije en Turkije). De immigratie van vluchtelingen speelde nog slechts een zeer bescheiden rol.

In de jaren zeventig maakte arbeid als motief voor migratie plaats voor gezinshereniging. Vooral de gastarbeiders uit Turkije en Marokko, die – naar men destijds verwachtte – slechts voor beperkte duur in Nederland zouden blijven, zetten in groten getale hun tijdelijk verblijf om in een min of meer permanent verblijf, en besloten hun vrouw en eventuele kinderen over te laten komen. In politiek opzicht was verder de ontwikkeling in Suriname van belang. De verkrijging van de onafhankelijkheid in 1975 veroorzaakte in dat jaar een piek van bijna 40 duizend vestigingen vanuit Suriname. Een tweede piek aan het eind van de jaren zeventig vloeide voort uit de overeenkomst tussen Nederland en Suriname, volgens welke Surinamers tot vijf jaar na het verkrijgen van de onafhankelijkheid voor het Nederlands staatsburgerschap konden kiezen (*grafiek 1*).

Aanzienlijk kleiner waren de aantallen asielzoekers gedurende de jaren zeventig, overwegend afkomstig uit Chili en Oeganda. De grootste groep, met 6 duizend personen, werd rond 1980 gevormd door uitgenodigde Vietnamese vluchtelingen.

De afgelopen jaren hebben een afnemende immigratie en toenemende emigratie de belangrijkste rem gevormd op de bevolkingsgroei, die in april 2005 voor het eerst sinds het wordt bijgehouden zelfs (zeer licht) negatief was. In 2000,

1. Immigratie en emigratie van niet-Nederlanders, 1977–2004

toen de Nederlandse economie een hoogconjunctuur beleefde, was nog sprake van een aanzienlijk positief migratiesaldo: het aantal immigranten overtrof het aantal emigranten met bijna 54 duizend. In 2003 werd voor het eerst sinds 1982 een licht negatief migratiesaldo geregistreerd, dat in 2004 groeide tot 16 duizend.

Het aantal immigranten uit Turkije en Marokko is sterk afgenomen. In 2004 zijn 3,7 duizend immigranten uit Marokko gekomen, 1,2 duizend minder dan in 2003. Het aantal immigranten uit Turkije daalde van 6,7 duizend naar 4,6 duizend. Ook het aantal immigranten uit Suriname en de Nederlandse Antillen is gedaald.

De immigratie van mensen geboren in westerse landen bedroeg in 2004 ongeveer 57 duizend personen. Sinds 2002 is het aantal westerse emigranten (inclusief administratieve correcties) groter dan het aantal westerse immigranten. In 2004 verlieten 78 duizend westerse allochtonen ons land. Velen van hen keren, na een verblijf van enkele jaren in Nederland, weer terug naar hun geboorteland. Het gaat daarbij onder meer om mensen die – bijvoorbeeld in concernverband – voor werk naar Nederland zijn gekomen.

2.5 Van gezinshereniging naar gezinsvorming

De betekenis van gezinsherenigende immigratie, hoofdzakelijk vanuit Turkije en Marokko, nam in de tweede helft van de jaren tachtig af, om te worden vervangen door gezinsvormende immigratie. Bij gezinsherenigende immigratie gaat het om gezinnen die al vóór de immigratie bestonden, waarbij een of meerdere personen zich bij al langer in Nederland wonende gezinsleden voegen. Van gezinsvormende immigratie is sprake als men zich in Nederland vestigt met het oog op een huwelijk of om te gaan samenwonen.

In de jaren negentig is echter wel een nieuwe instroom van gezinsherenigers op gang gekomen, ditmaal bestaande uit familieleden van asielmigranten. Uit een door het CBS uitgevoerde schatting blijkt dat gemiddeld per twee à drie asielmigranten één 'volgmigrant' naar Nederland komt.

Sinds begin jaren tachtig is het aantal asielzoekers sterk toegenomen, van circa duizend tot 43,6 duizend in 2000 (grafiek 2). Het hoogste aantal (52,6 duizend) werd geregistreerd in 1994. Na 2000 is het aantal asielzoekers mede onder invloed van het aangescherpte beleid sterk gedaald, tot beneden de 10 duizend in 2004. Hun aantal is sinds 1988 niet meer zo laag geweest.

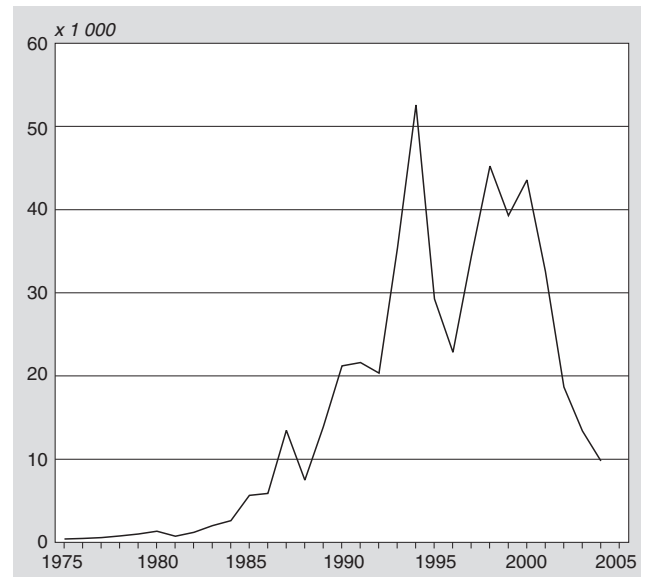
Er is de afgelopen decennia sprake geweest van relatief sterke wisselingen in de belangrijkste landen van herkomst. Grote groepen asielzoekers kwamen aanvankelijk uit Pakistan, Ghana, Roemenië en Sri Lanka, vervolgens uit Afghanistan, Irak, Iran, Somalië, voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie.

Het effect van de grote aantallen asielverzoeken op de (geregistreerde) totale bevolking is echter geringer dan de cijfers doen vermoeden. In de loop der tijd is een steeds groter gedeelte immers afgewezen. Niet alle asielzoekers worden in een gemeentelijk bevolkingsregister ingeschreven en als immigrant geteld. Asielzoekers worden meestal als immigrant ingeschreven op het moment dat ze een verblijfsvergunning krijgen. Ook asielzoekers die langer dan een half jaar in de opvang voor asielzoekers verblijven

kunnen, zonder dat ze in het bezit zijn van een verblijfsvergunning, als immigrant worden ingeschreven.

Het is daarmee aannemelijk dat een aantal afgewezen asielzoekers voor kortere of langere tijd in Nederland blijft en zo de feitelijke bevolking getalsmatig versterkt.

2. In Nederland ingediende asielverzoeken, 1975–2004

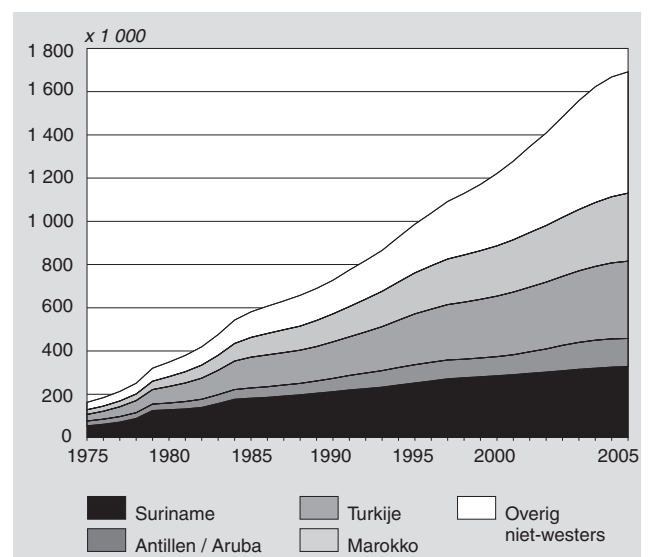
3. Groei en omvang van de allochtone bevolking

3.1 Ontwikkelingen rond de omvangrijkste herkomstgroepen

De groei van de Nederlandse bevolking neemt al jaren af. In 2004 was deze groei zelfs de laagste die sinds 1920 was waargenomen. Op 1 januari 2005 telde Nederland bijna 16,3 miljoen inwoners, slechts 0,2 procent meer dan een jaar eerder.

Ook de groei van het aantal niet-westerse allochtonen nam de laatste jaren af, zij het minder sterk dan die van au-

3. Aantal niet-westerse allochtonen naar herkomstgroepering, 1975–2004

tochtonen en westerse allochtonen. Het aandeel van de niet-westerse allochtonen in de bevolking is hierdoor verder toegenomen. Op 1 januari 2005 werden 1,7 miljoen personen, ruim 10 procent van de Nederlandse bevolking, tot de niet-westerse allochtonen gerekend. Sinds eind jaren negentig telt Nederland meer niet-westerse allochtonen dan westerse allochtonen. Laatstgenoemden vormen, met ruim 1,4 miljoen personen, nu bijna 9 procent van de bevolking.

Sinds 1972, het eerste jaar waarvoor kwantitatieve gegevens over allochtonen beschikbaar zijn, is het aantal niet-westerse allochtonen ruim vertienvoudigd (grafiek 3). De groei van de niet-westerse bevolkingscomponent bedroeg in deze periode 1,5 miljoen, terwijl de totale bevolking met 3,0 miljoen toenam. Per saldo kan de helft van de bevolkingsgroei in de afgelopen drie decennia dus aan niet-westerse allochtonen worden toegeschreven. Begin jaren zeventig was één op de drie niet-westerse allochtonen nog een Surinamer. Hun omvangrijke immigratie in 1975 en 1980, samenhangend met de toekenning van het Nederlands staatsburgerschap kort vóór en na de onafhankelijkheid van Suriname, zorgde voor de opvallende golven in de aantalsontwikkeling. Voor het overige vertoont grafiek 3 een vrij gelijkmatige toename, al zijn door het verschillende groeitempo van de belangrijkste herkomstgroepen hun aandelen in het totaal wel sterk verschoven. In deze samenstelling is het aandeel van de Turken in de loop der tijd betrekkelijk constant geweest. Het aandeel van de Surinamers is gedaald, evenals het aandeel van de Antillianen en Arubanen. Marokkanen hebben hun aandeel daarentegen vergroot. De sterkste toename deed zich voor in de groep 'overig niet-westers': in 1972 behoorden nog maar 34 duizend inwoners van Nederland tot deze categorie, tegen 561 duizend op 1 januari 2005. Deze heterogene

groep is vooral in het afgelopen decennium zeer sterk gegroeid, en is ook grotendeels verantwoordelijk voor de recente afvlakking van de groei.

Staat 1 presenteert enkele kerncijfers die een indruk geven van de ontwikkeling van de omvangrijkste herkomstgroepen. Getoond wordt de ontwikkeling sinds 1996, het eerste jaar waarvoor gegevens in het gewenste detail beschikbaar zijn. Duidelijk blijkt dat de grote verschillen in bevolkingsgroei tussen autochtonen en allochtonen in het afgelopen decennium nog zijn vergroot. Zo groeide de autochtone bevolkingscomponent tussen 1996 en 2005 maar weinig, terwijl de niet-westerse herkomstgroep met 44 procent toenam. Maar liefst twee derde van de totale bevolkingsgroei sinds 1996 kwam voor rekening van niet-westerse allochtonen. Daarbij legde de heterogene groep 'overig niet-westers' in absolute zin het meeste gewicht in de schaal. Deze groep telt momenteel 130 herkomstlanden, waarvan Kaapverdië, Ghana, Egypte en Vietnam getalsmatig het belangrijkste zijn.

Van de niet-westers allochtone herkomstgroepen nam die van de Marokkanen sinds 1996 het meest in omvang toe, en werd relatief de sterkste groei geregistreerd onder de Afghanen. Laatstgenoemde bevolkingsgroep maakte, evenals de Irakezen, in de tweede helft van de jaren negentig haar snelste groei door. Terwijl het aantal Turken, Marokkanen en Surinamers vrij gelijkmatig toenam, schommelde de jaarlijkse groei van de Antilliaanse/Arubaanse herkomstgroep sterk, vooral onder invloed van economische ontwikkelingen op de Nederlandse Antillen. Sinds 2000 is de immigratie vanaf deze eilanden echter fors gedaald (van 10,2 duizend in 2000 naar 3,0 duizend in 2004). De toename van het aantal Antillianen wordt de laatste jaren dan ook voornamelijk bepaald door natuurlijke groei (het aantal levendgeborenen minus het aantal overledenen) en niet, zoals een aantal jaren eerder, door migratie.

Het groeitempo van de overige, kleinere groepen is in het algemeen afgenomen, en sinds 2001 is het aantal Somaliërs zelfs geslonken. Velen van hen zijn geëmigreerd naar het Verenigd Koninkrijk. Meer recent, sinds het begin van het huidige decennium, heeft wel een sterke toename plaatsgevonden van het aantal personen uit Sierra Leone, Angola en Soedan. Het hoogtepunt in deze ontwikkeling werd bereikt in 2004, waarna een lichte daling inzette. De afname van het groeitempo, die in alle niet-westerse herkomstgroepen plaatsvond, is in het algemeen het sterkst geweest in 2004.

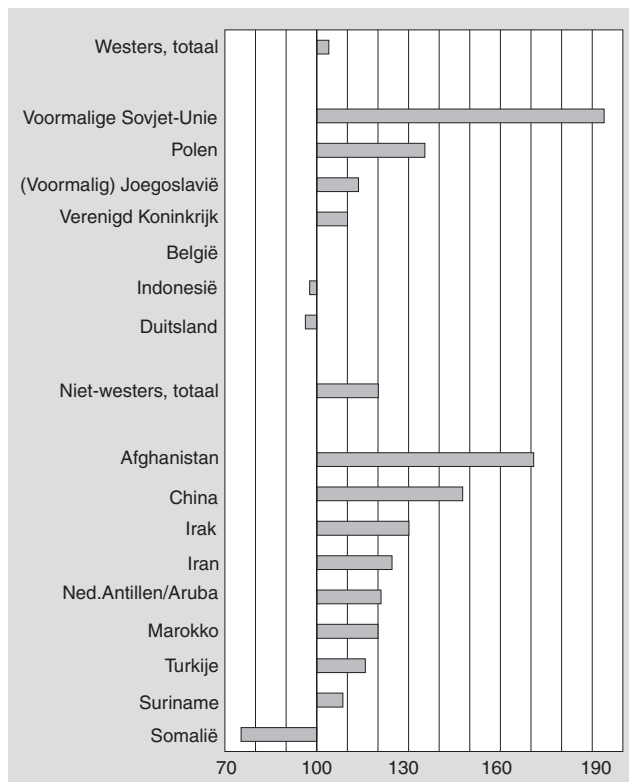
De drie grootste groepen niet-westerse allochtonen worden nu gevormd door de Turken (358 duizend op 1 januari 2005), Surinamers (328 duizend) en Marokkanen (315 duizend). Aanzienlijke aantallen niet-westerse allochtonen behoren verder tot de herkomstgroep van de Antillianen en Arubanen, Chinezen, Irakezen, Afghanen, Iraniërs en Somaliërs.

Ruim de helft van de westerse allochtonen bestaat uit Indonesiërs (396 duizend, voornamelijk uit het voormalig Nederlands-Indië) en Duitsers (386 duizend). Doordat de gemiddelde leeftijd in deze groepen hoog is, zijn de aantallen Indonesiërs en Duitsers in het afgelopen decennium af-

Staat 1
Bevolkingsomvang naar herkomstgroepering, 1 januari 2005

Herkomstgroepering	Omvang op 1 januari 2005		Toe- of afname sinds 1 januari 1996	
	absoluut	per 1000 inwoners	absoluut	in procenten
	x 1000	‰	x 1000	%
Totaal	16 292,3	1 000,0	798,5	5
Autochtonen	13 179,9	809,0	184,7	1
Totaal niet-westers waarvan	1 692,0	103,9	520,9	44
Turkije	357,9	22,0	86,4	32
Suriname	328,3	20,2	47,7	17
Marokko	314,7	19,3	89,6	40
Ned. Antillen / Aruba	129,7	8,0	42,9	49
China	43,9	2,7	20,5	87
Irak	43,5	2,7	32,2	286
Afghanistan	36,7	2,3	31,8	646
Iran	28,5	1,8	12,0	73
Somalië	21,7	1,3	1,6	8
overig niet-westers	387,1	23,8	156,1	68
Totaal westers waarvan	1 420,4	87,2	92,8	7
Ned. Indië / Indonesië	395,8	24,3	-15,8	-4
Duitsland	386,2	23,7	-25,3	-6
België	112,6	6,9	1,4	1
Verenigd Koninkrijk	76,2	4,7	10,6	16
vm. Joegoslavië	76,1	4,7	19,9	35
vm. Sovjet Unie	43,9	2,6	30,4	225
Polen	39,5	2,4	14,4	57
overig westers	291,0	17,9	57,3	24

4. Toename aantal allochtonen naar herkomstgroepering, 2000–2005 (2000=100)

genomen. De Belgen, die naar omvang de derde westerse groep vormen, zijn in aantal vrijwel gelijk gebleven. Wel gegroeid is de groep personen afkomstig uit het Verenigd Koninkrijk (76 duizend), die nu ongeveer even groot is als de groep uit voormalig Joegoslavië. Verreweg het sterkst toegenomen is het aantal westerse allochtonen uit de voormalige Sovjet Unie: deze herkomstgroep is sinds 1996 ruim verdrievoudigd. Het betreft onder meer personen uit Litouwen, Azerbeidzjan, Letland, Estland, Oekraïne en

Armenië. Onder de kleinere westerse herkomstlanden vallen ten slotte Roemenië en Bulgarije op. De betreffende groepen, en in het bijzonder het aantal vrouwen daarin, is in het afgelopen decennium zeer sterk gegroeid. Een samenvattende indruk van de groei van de belangrijkste herkomstgroepen sinds het begin van het huidige decennium wordt gegeven in *grafiek 4*.

3.2. Samenstelling naar generatie, geslacht en leeftijd

Zes op de tien niet-westerse allochtonen behoren tot de eerste generatie (*staat 2*). Het aantal van deze in het buitenland geboren allochtonen is sinds 1996 weliswaar toegenomen, maar hun aandeel in de niet-westers allochtonen populatie is door de relatief sterkere groei van de tweede generatie geslonken. Deze tweede generatie is sinds 1996 met twee derde toegenomen; de eerste generatie groeide met een derde. Vier op de tien niet-westerse allochtonen behoren inmiddels tot de tweede generatie. Van hen heeft bijna driekwart twee in het buitenland geboren ouders. De overigen, die in aantal het snelst groeien, hebben één in het buitenland en één in Nederland geboren ouder.

De groei van de niet-westerse tweede generatie is in alle hier onderscheiden herkomstgroepen, met uitzondering van de Chinezen, sterker geweest dan die van de eerste generatie. Door emigratie is het aantal eerste generatie Somaliërs sinds 1996 zelfs afgenomen, terwijl de tweede generatie ruim verdubbelde. Een zeer sterke groei van de tweede generatie deed zich ook voor onder Afghanen en Irakezen. Deze overwegend recent in Nederland gevestigde groepen bestaan desondanks nog voor het overgrote deel uit de eerste generatie. Onder Turken en Marokkanen, die een veel langere migratiegeschiedenis kennen, benadert het aandeel van de tweede generatie nu dat van de eerste generatie.

Staat 2
Allochtonen naar herkomstgroepering, 1 januari 2005

Herkomstgroepering	Totaal	waarvan		Aandeel tweede generatie	Aantal mannen per 100 vrouwen	
		eerste generatie	tweede generatie		eerste generatie	tweede generatie
	x 1 000			%		
Totaal niet-westers	1 692,0	1 018,3	673,7	40	104	104
waarvan						
Turkije	357,9	194,9	163,0	46	109	106
Suriname	328,3	187,5	140,8	43	84	102
Marokko	314,7	167,4	147,3	47	116	103
Ned. Antillen / Aruba	129,7	81,7	48,1	37	95	103
China	43,9	31,0	12,9	29	81	106
Irak	43,5	35,7	7,8	18	149	108
Afghanistan	36,7	32,1	4,6	13	129	107
Iran	28,5	23,7	4,8	17	130	111
Somalië	21,7	15,0	6,7	31	120	103
overig niet-westers	387,1	249,5	137,5	36	104	104
Totaal westers	1 420,4	579,7	840,8	59	81	100
waarvan						
Ned. Indië / Indonesië	395,8	131,1	264,7	67	80	103
Duitsland	386,2	101,8	284,4	74	66	96
België	112,6	35,9	76,7	68	72	96
Verenigd Koninkrijk	76,2	44,3	31,9	42	124	103
vm. Joegoslavië	76,1	54,2	21,9	29	98	104
vm. Sovjet Unie	43,9	33,9	10,0	23	61	107
Polen	39,5	24,3	15,2	38	44	102
overig westers	291,0	154,2	136,8	47	92	104

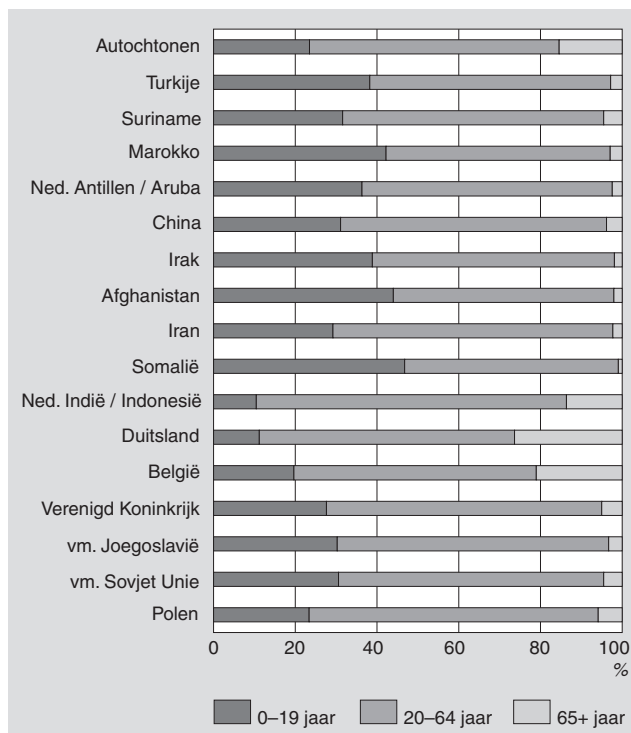
In de westerse herkomstgroepen is de tweede generatie in het algemeen veel sterker vertegenwoordigd. Van de drie grootste, al lang in Nederland gevestigde groepen, is twee derde tot driekwart in Nederland geboren. Opmerkelijk is het relatief kleine aandeel van de tweede generatie onder personen uit het Verenigd Koninkrijk. Dit is deels het gevolg van de relatief sterke immigratie uit het Verenigd Koninkrijk in recente jaren. Deze migratie hangt in de meeste gevallen samen met arbeid, terwijl bij de immigratie uit Duitsland en België ook andere motieven, zoals huwelijk en studie, een belangrijke rol spelen.

Alle niet-westerse herkomstgroepen zijn gemiddeld jonger dan de autochtonen. De verschillen die de groepen in dit opzicht laten zien, hangen samen met hun migratiegeschiedenis en hun vruchtbaarheid. Zo zijn de Somaliërs, die merendeels in de jaren negentig naar Nederland kwamen en hier relatief veel kinderen hebben gekregen, met een gemiddelde leeftijd van nog geen 23 jaar van alle grotere herkomstgroepen het jongst.

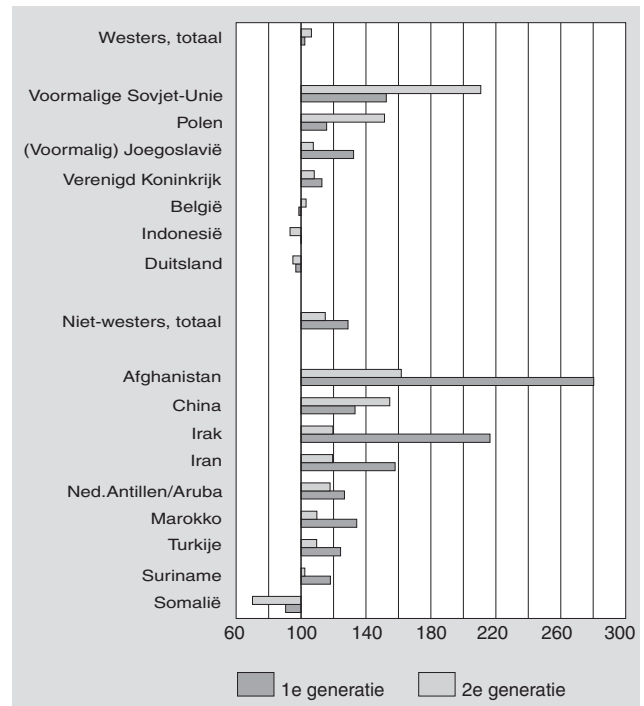
Uit *grafiek 5* blijkt ook duidelijk dat alle niet-westerse allochtone groepen aanzienlijk minder vergrijsd zijn dan de autochtonen en westerse allochtonen. Dit geldt ook voor de groepen die veelal al langer in Nederland verblijven, in het bijzonder de Surinamers, Turken en Marokkanen. Deze groepen zullen in de komende decennia echter wel relatief sterk gaan vergrijzen. Het remmende effect van de aanwezigheid van niet-westerse allochtonen op de vergrijzing is dan ook van tijdelijke aard en bovendien niet erg sterk. Als in Nederland geen allochtonen zouden wonen, zou de gemiddelde leeftijd van de bevolking maar ongeveer één jaar hoger zijn.

Het sterkst vergrijsd zijn de Duitse en Belgische herkomstgroepen. In deze groepen bevinden zich naar verhouding meer 65-plussers dan onder autochtonen.

5. Bevolking naar herkomstgroepering en leeftijd, 1 januari 2005

6. Toename aantal allochtonen naar generatie en herkomstgroepering, 2000-2005 (2000=100)

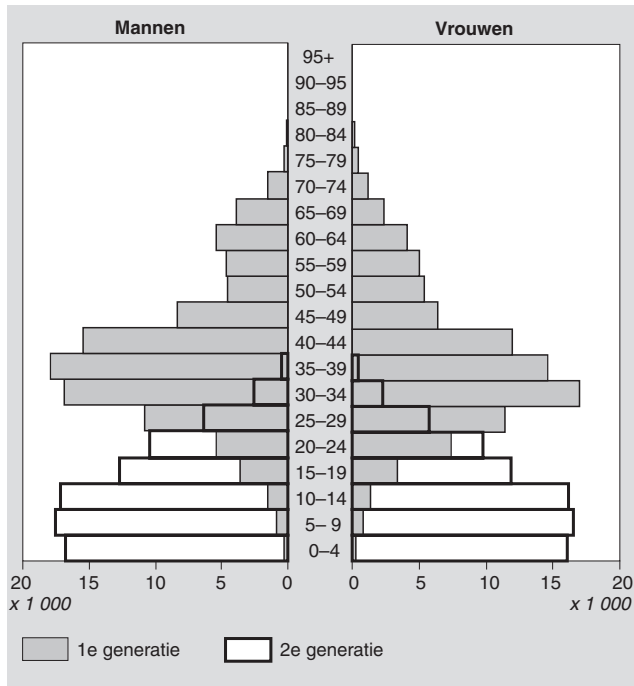

Voor alle allochtonen tezamen geldt dat in de afgelopen jaren de eerste generatie vrijwel even sterk is gegroeid als de tweede generatie. Tussen westerse en niet-westerse allochtonen bestaan echter grote verschillen, zoals blijkt uit *grafiek 6*. Afgezien van de Chinezen en de Somaliërs, is onder de niet-westerse herkomstgroepen de tweede generatie sterker gegroeid dan de eerste generatie. Voor de westerse allochtonen geldt per saldo het omgekeerde. Door de recente immigratie uit de voormalige Sovjet-Unie en Polen is vooral de eerste generatie van deze groepen fors in omvang toegenomen. De meest opvallende uitzondering wordt hier gevormd door de voormalig Joegoslaven. Velen van hen kwamen in de jaren negentig als asielmigrant naar Nederland en hebben hier inmiddels een gezin gesticht.

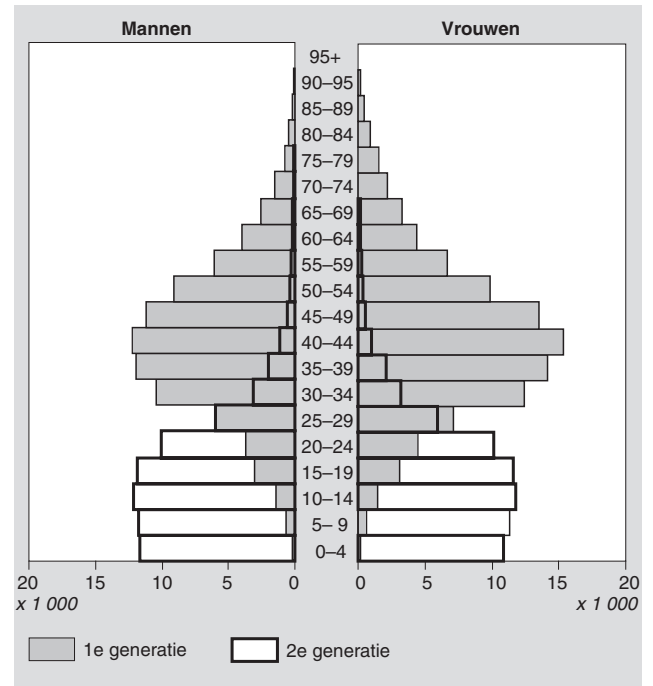
De samenstelling van de belangrijkste niet-westerse herkomstgroepen naar leeftijd laat opvallende verschillen zien met die van de totale Nederlandse bevolking (*grafiek 7a - 7e*). De leeftijdsopbouw van de Turkse en Marokkaanse bevolking vertoont een patroon dat kenmerkend is voor hun migratiegeschiedenis. Zo wordt het oorspronkelijke motief van arbeidsmigratie weerspiegeld in het relatief grote aandeel mannen rond 60-jarige leeftijd, en is de (volg)migratie van hun in het herkomstland geboren kinderen vooral zichtbaar in het grote aandeel dertigers. Velen van hen hebben op hun beurt inmiddels een gezin gesticht, zoals blijkt uit het verhoudingsgewijs grote aantal kinderen van de tweede generatie. Onder de Marokkanen, die gemiddeld iets jonger zijn dan de Turken en een hoger kindertal realiseren, is dit patroon het meest uitgesproken en is het aantal geboorten in de afgelopen jaren het sterkst toegenomen.

Antillianen, en vooral Surinamers, zijn gemiddeld ouder dan Turken en Marokkanen, maar beduidend jonger dan autochtonen. Hun gemiddelde leeftijd neemt echter wel

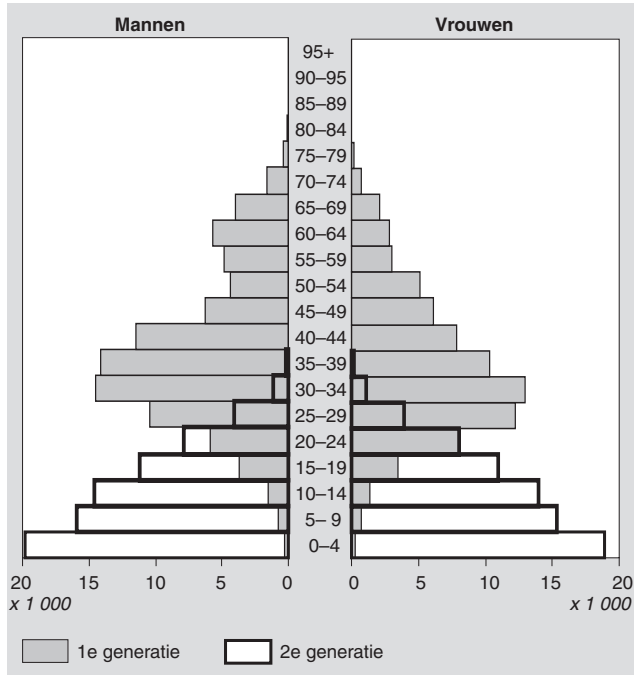
7a. Leeftijdopbouw Turken, 1 januari 2005

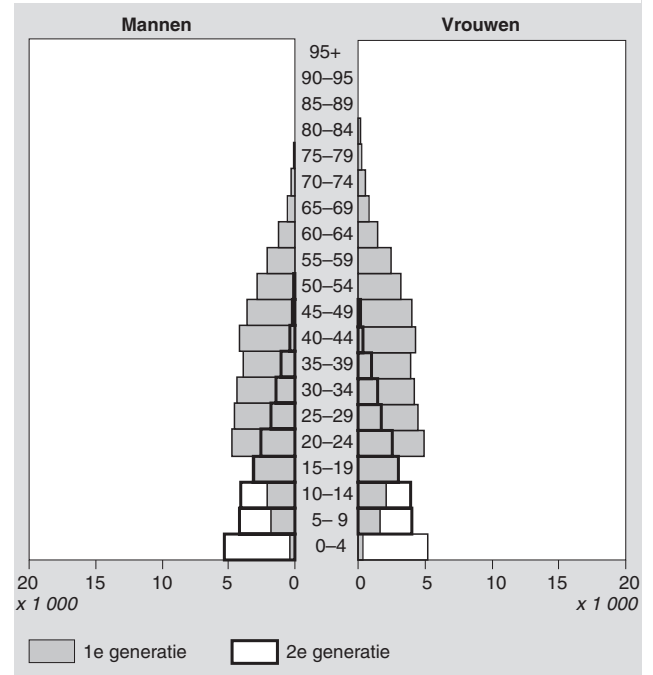
7c. Leeftijdopbouw Surinamers, 1 januari 2005

7b. Leeftijdopbouw Marokkanen, 1 januari 2005

7d. Leeftijdopbouw Antillianen/Arubanen, 1 januari 2005

sneller toe dan die van de autochtonen, wat onder meer samenhangt met het feit dat de basis van hun bevolkingspiramide (voor beide generaties tezamen) in de afgelopen decennia smaller is geworden.

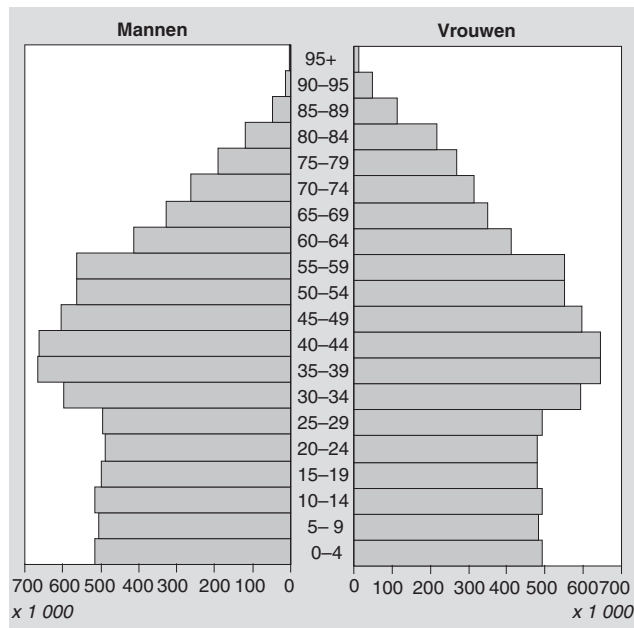
4. Migratiemotieven en verblijfsduur

In 2004 zijn ruim 110 duizend mensen uit Nederland geëmigreerd. Dit cijfer, waarin administratieve correcties – grotendeels niet-gemeld vertrek – zijn meegeteld, is nooit eerder zo hoog geweest. Deze ontwikkeling hangt waarschijnlijk samen met de minder gunstige conjunctuur, het

aangescherpte asielbeleid en internationale politieke ontwikkelingen. Welke motieven deze emigranten hebben om Nederland te verlaten, is niet bekend. Wel kan een globale indruk worden gegeven van de motieven van voormalige immigranten die weer terugkeren naar hun herkomstland, aan de hand van hun oorspronkelijke immigratiemotief. Dit motief wordt door het ministerie van Justitie geregistreerd voor niet-Nederlandse immigranten. Uit Nicolaas et al. (2004) blijkt dat van degenen die in 1995 immigrerden, na zeven jaar ruim een derde weer was vertrokken. De geneigdheid of noodzaak om te remigreren neemt na het eerste jaar van verblijf in Nederland sterk af, en is onder westerse allochtonen twee keer zo groot als onder niet-

7e. Leeftijdopbouw totale bevolking van Nederland, 1 januari 2005

westerse allochtonen. Dit hangt uiteraard samen met het feit dat westerse migranten veel vaker als arbeidsmigrant naar Nederland komen en niet de intentie hebben zich hier permanent te vestigen. Van de niet-westerse allochtonen is het aandeel dat weer vertrekt het grootst onder Antillianen en Somaliërs. Antillianen kunnen, als Nederlands staatsburger, na vertrek in principe zonder belemmeringen weer terugkeren naar Nederland, wat hun geneigdheid om te emigreren zal versterken. Voor Somaliërs geldt dit niet. Zij zijn merendeels echter geen retourmigranten, maar 'langdurige passanten', die zich na verblijf in Nederland in een ander westers land (veelal het Verenigd Koninkrijk) vestigen.

Recent onderzoek werpt, ten slotte, enig licht op de motieven van emigrerende autochtonen (Ter Bekke, 2005). Die motieven zijn doorgaans van diffuse aard en passen minder vaak in de gebruikelijke categorieën (arbeid, gezinshereniging en gezinsvorming, asiel en studie). Autochtonen die over emigratie nadenken zijn volgens genoemd onderzoek relatief jong en hoog opgeleid, en worden vooral gemotiveerd door de kwaliteit van de Nederlandse samenleving en de rol die de hoge bevolkingsdruk daarin speelt. Daarnaast zijn echter ook motieven met betrekking tot arbeid, fiscale regelgeving en woningmarkt van belang, zeker waar het migratie naar de grensgebieden in België en Duitsland betreft.

Meer is bekend over de motieven van immigranten, al is het aannemelijk dat hun opgegeven motief niet altijd zal overeenstemmen met het werkelijke motief. *Grafiek 8* geeft een overzicht van deze officiële motieven van niet-Nederlandse immigranten in 2003, het laatste jaar waarvoor dergelijke gegevens beschikbaar zijn.

Gezinsvormers (huwelijksmigranten) vormden in dat jaar de grootste groep. Van elke tien niet-Nederlandse immigranten kwamen er drie om deze reden naar Nederland. Tussen de herkomstgroepen bestaan echter grote verschillen, die voor een belangrijk deel samenhangen met de gemiddelde duur van hun verblijf in Nederland. Zo zijn gezinsmotieven (gezinsvorming en gezinshereniging) voor

de gemiddeld al langer in Nederland verblijvende Marokkanen, Turken en Surinamers (met respectievelijk 90, 86 en 78 procent van het totaal) zeer belangrijk, maar betreft dit grotendeels gezinsvorming. Dit geldt ook voor voormalig Joegoslaven (van wie ruim de helft een gezinsmotief heeft), maar niet voor Irakezen en Afghanen (beide een derde). Voor laatstgenoemden is, binnen de categorie van gezinsmotieven, gezinshereniging het belangrijkste. Het aantal gezinsherenigers dat naar Nederland komt, is sinds 1996 geleidelijk afgenomen. In 2000 overtrof het aantal gezinsherenigers nog het aantal gezinsvormers. Inmiddels is het aantal gezinsvormers anderhalf keer zo groot als het aantal gezinsherenigers.

Het aantal arbeidsmigranten, de op een na grootste groep immigranten, is in de tweede helft van de jaren negentig verdubbeld. Onder invloed van de minder gunstige conjunctuur is dit aantal na 2001 weer sterk afgenomen. Voor ruim één op de vijf niet-Nederlandse immigranten in 2003 was arbeid de belangrijkste drijfveer. Dit betreft echter grotendeels westerse allochtonen. Alleen onder Turken kwam arbeidsmigratie, met 13 procent, in beduidende omvang voor. De daling van het aantal arbeidsmigranten wordt nog overtroffen door die van het aantal asielmigranten. In 2003 kwamen er 9,3 duizend asielmigranten naar Nederland, slechts een derde van het aantal in 2000. Gezien de voortgaande daling van het aantal asielverzoeken zal deze categorie ook in de komende jaren van ondergeschikt belang blijven. In 2004 werden, voor het eerst sinds 1988, minder dan 10 duizend verzoeken ingediend.

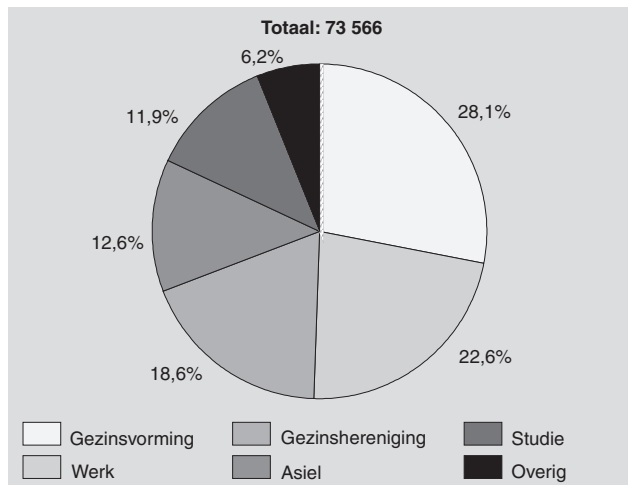
De mate waarin niet-Nederlandse immigranten Nederland weer verlaten, hangt, als gezegd, nauw samen met het oorspronkelijke migratiemotief. Bijna driekwart van de arbeidsmigranten uit 1997 bleek na zes jaar weer te zijn vertrokken. Au pairs, stagiairs en studenten vertrokken nog sneller. Van de asielmigranten, gezinsherenigers en gezinsvormers vertrok daarentegen maar een klein deel.

De gemiddelde verblijfsduur van de eerste (in het buitenland geboren) generatie allochtonen weerspiegelt hun migratiegeschiedenis. Zo woonden in 2004 bijna vier op de tien eerste generatie Surinamers al 25 jaar of langer in Nederland. Relatief hoog was ook het aandeel Turken (een kwart) en Marokkanen (bijna een vijfde). Onder Antillianen was het aandeel (nauwelijks een tiende) opvallend laag, wat deels samenhangt met hun frequentere migratie tussen Nederland en de Antillen, en vice versa. Bijna vier op de tien eerste generatie Antillianen wonen nog maar korter dan vijf jaar in Nederland. Dit aandeel recente migranten is, van de hier beschreven groepen, met zes op de tien het hoogst onder Afghanen.

5. Relatievorming, geboorte en sterfte

De demografische kenmerken (zoals leeftijdsopbouw, aantal gehuwden, aantal kinderen) van groepen migranten en allochtonen houden deels verband met het tijdstip en de redenen van immigratie, en deels met demografische gebeurtenissen die plaatsvonden na vestiging in Nederland. In het algemeen geldt dat als gevolg van een proces van culturele assimilatie allochtone groeperingen met de tijd sterker op de autochtone bevolkingsgroep gaan lijken. Dit geldt ook ten aanzien van relatievorming, geboorte en

8. Migratiemotieven van niet-Nederlandse immigranten, 2003

Bron: Centraal Register Vreemdelingen. Bewerking: CBS.

sterfte. Het is daarom vooral aan het betrekkelijk recente karakter van verschillende immigratiestromen toe te schrijven dat in veel gevallen de allochtone bevolkingsgroepen ten opzichte van de autochtonen een sterk verschillend demografisch profiel bezitten.

5.1 Relatievorming

In het algemeen worden de meeste huwelijken binnen de eigen herkomstgroep gesloten. In *staat 3* is het percentage huwelijken van mannen en vrouwen weergegeven voor 2003, naar herkomst van de partner. Deze percentages dienen uiteraard niet te worden geïnterpreteerd als indicatoren van huwelijksgeneigdheid of huwelijksvoorkeur, aangezien ook de kansen om een partner in de eigen herkomstgroep te vinden afhankelijk zijn van de omvang van die groep. Zo is de Antilliaanse groep veel kleiner dan de Turkse groep, waardoor, getalsmatig gezien, de ontmoetingskansen van autochtonen met bijvoorbeeld Turken groter zijn dan die van autochtonen met Antillianen.

Uit *staat 3* blijkt dat, in afnemende mate, autochtone, Turkse, Marokkaanse en Surinaamse mannen en vrouwen in een meerderheid van de gevallen een partner kiezen uit de eigen herkomstgroep. Daarbij moet overigens worden opgemerkt dat deze *staat* slechts een deel van de relatievorming toont, omdat Surinamers en Antillianen veel vaker ongehuwd samenwonen dan Turken en Marokkanen. Uitzonderlijk zijn huwelijken tussen autochtone mannen en een Turkse of Marokkaanse vrouw. De omgekeerde situatie, een huwelijk tussen een autochtone vrouw en een Turkse of Marokkaanse man, komt iets vaker, maar nog steeds vrij zelden voor.

Minder dan een op de tien Turkse vrouwen die in 2003 trouwden, deden dat met een autochtone partner. Dit gold voor een derde van de Surinaamse vrouwen en ruim de helft van de Antilliaanse vrouwen. Het grootste aandeel gemengde huwelijken deed zich voor bij westers allochtone vrouwen: van hen trouwde driekwart met een autochtone man.

Turkse en Marokkaanse mannen kiezen iets vaker dan de vrouwen van die herkomstgroepen een autochtone partner, met respectievelijk 15 en 18 per honderd huwelijken. Onder Surinaamse, Antilliaanse, overig niet-westerse en westerse mannen liggen de cijfers voor mannen daarentegen lager dan die voor de vrouwen. Alleen van de westers allochtone mannen trouwde een meerderheid met een autochtone vrouw.

Een toenemend aandeel huwelijken buiten de eigen herkomstgroep wordt vaak gezien als een kenmerk van toenemende sociale integratie. Wordt onderscheid gemaakt naar generatie, dan blijkt de tweede generatie Turkse mannen echter zelfs vaker een Turkse vrouw te hebben gekozen dan de eerste generatie (respectievelijk 89 en 84 procent van degenen die in 2002 trouwden; cijfers voor recentere jaren geven een relatief sterke onderschatting van het aantal allochtone huwelijken, omdat nog niet al deze paren op

Staat 3
Huwelijkspartners naar herkomstgroepering, 2003

Herkomstgroepering vrouw	Herkomstgroepering man							Totaal
	autochtoon	Turks	Marokkaans	Surinaams	Antilliaans	overig niet-westers	westers	
<i>in % per regel</i>								
Autochtoon	90,3	0,4	0,3	0,5	0,3	1,0	7,2	100,0
Turks	9,2	85,2	0,5	0,8	0,1	0,9	3,3	100,0
Marokkaans	13,3	1,3	75,5	1,3	0,3	5,5	2,8	100,0
Surinaams	34,5	0,7	0,7	54,4	1,4	2,4	5,9	100,0
Antilliaans	52,6	0,9	1,5	3,0	32,5	3,4	6,0	100,0
Overig niet-westers	50,1	0,5	0,6	1,3	0,8	39,2	7,5	100,0
Westers	74,6	1,0	0,6	0,9	0,4	2,0	20,5	100,0
<i>in % per kolom</i>								
Autochtoon	86,7	15,2	17,8	26,9	44,8	29,7	68,3	
Turks	0,2	76,2	0,6	0,8	0,2	0,6	0,6	
Marokkaans	0,2	0,9	73,5	1,1	0,7	2,8	0,4	
Surinaams	0,7	0,7	0,8	60,5	4,2	1,6	1,2	
Antilliaans	0,4	0,3	0,7	1,3	37,4	0,9	0,5	
Overig niet-westers	2,3	1,0	1,6	3,2	5,4	56,5	3,3	
Westers	9,5	5,7	5,0	6,2	7,2	8,0	25,7	
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

hetzelfde adres samenwonen). Onder Marokkaanse mannen is sprake van een iets lager aandeel huwelijken binnen de eigen herkomstgroep in de tweede generatie: van hen koos 79 procent een Marokkaanse vrouw, tegen 87 procent van de eerste generatie. Veel sterker is de afname geweest van huwelijken binnen de eigen groep, naar generatie, onder Surinamers en Antillianen. Van de eerste generatie Surinaamse mannen trouwde 74 procent een Surinaamse vrouw, tegen 43 procent van de tweede generatie. Voor Antillianen bedroegen deze aandelen respectievelijk 47 en 6 procent. Van de tweede generatie Antilliaanse mannen trouwde 70 procent met een autochtone vrouw.

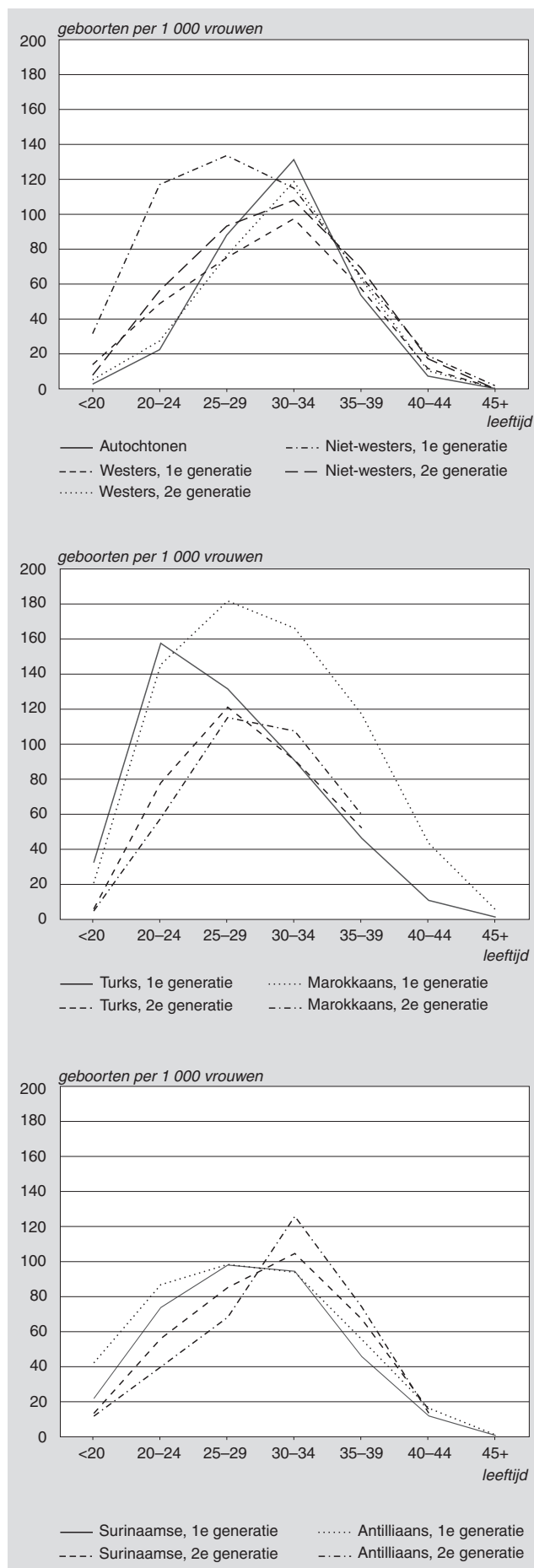
5.2. Geboorte

Door hun gemiddeld lagere leeftijd en hogere vruchtbaarheid leveren niet-westerse allochtonen een bovengemiddelde bijdrage aan de natuurlijke groei, het verschil tussen het aantal geboren en overledenen. In de periode 2000–2003 had één op de zes pasgeborenen een niet-westerse allochtone moeder. Daarmee was hun aandeel in de totale geboorte aanzienlijk groter dan het aandeel van de niet-westerse allochtonen in de bevolking.

In de periode 2000–2003 lag het algemeen vruchtbaarheidscijfer (het aantal geboorten per duizend vrouwen van 15 tot 50 jaar) van niet-westerse allochtone vrouwen ruim 40 procent boven dat van autochtone vrouwen. Hun hoger kindertal bereiken ze door een aanzienlijk hogere vruchtbaarheid op jonge leeftijd. Vanaf de leeftijd van ongeveer 30 jaar zijn de verschillen tussen autochtonen en de westerse en niet-westerse herkomstgroepen niet erg groot meer (grafiek 9). Op jongere leeftijden is het bovengenoemde effect van culturele assimilatie op de vruchtbaarheid duidelijk zichtbaar. De vruchtbaarheid van jonge niet-westerse allochtonen van de tweede generatie is weliswaar hoger dan die van de autochtonen, maar aanzienlijk lager dan die van de eerste generatie. De vruchtbaarheid van de westerse eerste generatie verschilt per saldo maar weinig van die van de autochtonen, maar door hun migratiehistorie is het leeftijds patroon wel sterk verschillend. De westerse eerste generatie kent op jonge leeftijden een hogere vruchtbaarheid, terwijl westers allochtone dertigers juist een lagere vruchtbaarheid realiseren. Onder de jonge westerse vrouwen van de eerste generatie bevinden zich relatief veel recent geïmmigreerde vrouwen uit landen waar eerder aan gezinsvorming wordt begonnen (Oost-Europa, voormalig Joegoslavië), terwijl onder de oudere eerste generatie (vrouwen van) arbeidsmigranten oververtegenwoordigd zijn. Laatstgenoemden blijven vaak maar voor een beperkte tijd in Nederland, en sommigen van hen geven er de voorkeur aan om met het krijgen van kinderen te wachten tot ze naar hun vaderland zijn teruggekeerd.

Grafiek 9 toont de vruchtbaarheidscijfers voor de Turkse en Marokkaanse vrouwen van de eerste en de tweede generatie. Beide groepen hebben vooral op jonge leeftijd een veel hogere vruchtbaarheid dan de autochtone vrouwen, maar ook hier geldt dat de tweede generatie in dit opzicht veel sterker op de autochtonen lijkt dan op de eerste generatie. Dat de vruchtbaarheid van Marokkaanse vrouwen twee keer zo hoog is als die van autochtone vrouwen, is vooral toe te schrijven aan de eerste generatie. Evenals de

9. Leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers naar herkomstgroepering, 2000/2003

Turkse vrouwen stichten zij jong een gezin, maar anders dan de Turkse vrouwen ligt hun vruchtbaarheid ook op hogere leeftijden fors boven het Nederlands gemiddelde. De vruchtbaarheid van Marokkaanse vrouwen is twee keer zo hoog als die van autochtone vrouwen. Een van de mogelijke verklaringen voor de bovengemiddeld hoge vruchtbaarheid van Turken en Marokkanen is dat velen hun partner in het land van herkomst zoeken. Verwacht kan worden dat dit min of meer traditioneel ingestelde migranten zijn, die relatief veel kinderen zullen krijgen.

Antilliaanse vrouwen hebben, ten opzichte van autochtone vrouwen, slechts een iets hogere vruchtbaarheid, terwijl Surinaamse vrouwen in dit opzicht het meest op autochtone vrouwen lijken (grafiek 9). Beide groepen hebben op vrijwel alle leeftijden een relatief lage vruchtbaarheid, uitgezonderd de vrouwen jonger dan 20 jaar. Afgezien van deze allerjongsten, vertoont ook het vruchtbaarheidspatroon van de tweede generatie Surinamers en Antillianen een grote gelijkheid met dat van de autochtonen.

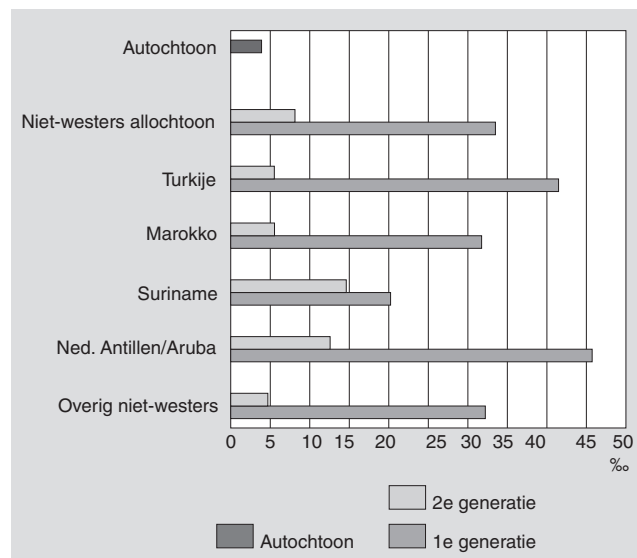
Het verschil in vruchtbaarheid tussen autochtonen en niet-westerse allochtonen is het grootst onder tienermeisjes. De kans van niet-westerse tienermeisjes om moeder te worden is vijf keer zo groot als die van autochtone tienermeisjes. Tussen de diverse herkomstgroepen bestaan echter wel grote verschillen in niveau en trend. Tien jaar geleden kwamen geboorten naar verhouding het meest voor onder Turkse tieners, maar sindsdien is dit niveau ruim gehalveerd. In minder sterke mate is ook het, aanvankelijk veel lagere, vruchtbaarheidscijfer van Marokkaanse meisjes gedaald. Bij de Surinaamse en 'overig niet-westerse' meisjes is sinds 2001 sprake van een lichte daling, terwijl de vruchtbaarheid van Antilliaanse meisjes onveranderd hoog is.

Om een beter beeld te krijgen van de ontwikkelingen is het noodzakelijk om deze cijfers per herkomstgroep verder uit te splitsen naar leeftijd en generatie (grafiek 10). Het vruchtbaarheidscijfer van Turkse meisjes blijkt dan vooral te zijn gedaald door de forse afname van geboorten onder vrouwen van de eerste generatie. In deze subgroep lag het geboortecijfer voor vrouwen jonger dan 20 jaar in 1997 op het zeer hoge niveau van 84 promille, tegen 41 promille in 2004. Door de zelfs nog iets sterkere daling van de vruchtbaarheid van de tweede generatie, is het grote (relatieve) verschil tussen de generaties echter nauwelijks veranderd: het geboortecijfer van de eerste generatie is nog steeds bijna acht keer zo hoog als dat van de tweede generatie. Anders dan in de Caribische herkomstgroepen gaat het hier overwegend om geplande zwangerschappen van vrouwen die zeer jong zijn getrouwd, en betreft de daling vooral een uitstel van het eerste kind.

De forse daling onder Turkse meisjes hangt samen met het feit dat een grote meerderheid van deze tienermoeders bij de geboorte 19 jaar is, waardoor de geleidelijke verhoging van de leeftijd bij de geboorte in deze groep een sterk effect heeft op de vruchtbaarheidscijfers in de jongste leeftijdscategorie. Sinds 1996 is de gemiddelde leeftijd van de moeder bij geboorte in de Turkse herkomstgroep relatief sterk toegenomen. In de eerste generatie bedroeg deze toename twee jaar, en in de tweede generatie bijna drie jaar. De forse afname van het vruchtbaarheidscijfer onder

Turkse tieners kan echter niet worden toegeschreven aan de *huwelijksleeftijd* in deze groep, aangezien deze in de afgelopen jaren maar weinig is veranderd. Andere factoren dan uitstel van relatievorming hebben dus een belangrijker rol gespeeld in de recent opgetreden afname van de tienervruchtbaarheid in de Turkse herkomstgroep.

10. Aantal geboorten per 1 000 meisjes van 15–19 jaar, naar herkomstgroepering, 2004

De ontwikkelingen onder Marokkaanse meisjes tonen veel gelijkheid met die onder Turkse meisjes. Vooral in de afgelopen paar jaar is het aantal tienermoeders in deze herkomstgroep gedaald, in zowel de eerste als de tweede generatie. Evenals het geval is in de Turkse herkomstgroep, worden de kinderen van deze jonge Marokkaanse vrouwen merendeels geboren in een gezin waarin ook een vader aanwezig is. Driekwart van de Marokkaanse en Turkse meisjes is bij de geboorte gehuwd. De grote meerderheid behoort bovendien tot de eerste generatie. Het tienergeboortecijfer van de Marokkaanse en Turkse tweede generaties lag in 2004 met 5,5 promille net boven dat van autochtonen (3,9 promille). Ook in een ander opzicht lijkt de Marokkaanse (en Turkse) tweede generatie het 'voorbeeld' van de autochtone jongeren te volgen: zij zijn beduidend minder vaak gehuwd dan de eerste generatie (Garssen, 2003).

Waar het onder Turken en Marokkanen doorgaans gaat om 'huwelijksvruchtbaarheid' op jonge leeftijd en er veelal geen sprake is van een (leeftijdsgelateerde) sociale problematiek, is het beeld onder Surinaamse, en vooral Antilliaanse jongeren sterk verschillend. Laatstgenoemden zijn gemiddeld jonger en veel vaker alleenstaand, en ook in de tweede generatie zijn hun geboortecijfers relatief hoog. Bijna drie op de tien Antilliaanse en Surinaamse tienermoeders zijn bij de geboorte 17 jaar of jonger. Dit leeftijds patroon is sinds 1996 vrijwel gelijk gebleven. Kinderen van Caribische tienermoeders maken meestal deel uit van een eenoudergezin. Slechts 2, respectievelijk 8 procent van de Antilliaanse en Surinaamse meisjes, tegen driekwart van de Turkse en Marokkaanse meisjes, was (in 2003) bij de geboorte van het kind gehuwd. Doorgaans

draaien meisjes van Caribische herkomst uiteindelijk zelf op voor de verzorging en opvoeding van hun kinderen, een omstandigheid waarop een Antilliaans gezegde van toepassing is: “*Er zijn vele vaders, maar een mens heeft maar één moeder*”. Deze omstandigheid, en wellicht ook de mindere mate waarin andere familieleden bij de verzorging van het kind betrokken zijn, verklaart ook waarom voor hun kinderen een 60 procent verhoogd risico op overlijden is aangetoond (Van Duin, 2002), terwijl kinderen van Turkse en Marokkaanse tienermoeders ten opzichte van kinderen van oudere moeders nauwelijks een verhoogd sterfterisico lopen (Achterberg en Kramers, 2001; Vogels et al., 2002).

5.3 Sterfte

Anders dan bij de geboorte is de bijdrage van niet-westerse allochtonen aan de sterftecomponent van de natuurlijke groei, gezien hun nog overwegend jeugdige leeftijdsopbouw, betrekkelijk gering. Recente analyses laten echter wel opmerkelijke verschillen zien tussen autochtonen en niet-westerse allochtonen enerzijds en tussen de verschillende herkomstgroepen anderzijds. Deze verschillen kunnen, met de veroudering van de niet-westers allochtone populatie, uiteindelijk belangrijke gevolgen hebben voor de Nederlandse volksgezondheid (Mackenbach et al., 2005). Zo blijken niet-westerse allochtonen op de meeste leeftijden een groter sterfterisico te lopen dan autochtonen (Garssen et al., 2003). Hun sterftkans is onder zuigelingen ongeveer een derde hoger. Jonge allochtone kinderen lopen niet alleen een verhoogd risico om te overlijden aan externe oorzaken, maar ook wat betreft natuurlijke oorzaken hebben zij een hogere sterftkans. Onder niet-westers allochtone 15–29-jarigen heeft een aanzienlijk deel van de sterfte een niet-natuurlijk karakter, waarbij vooral moord/doodslag en zelfdoding bovengemiddeld vaak voorkomen.

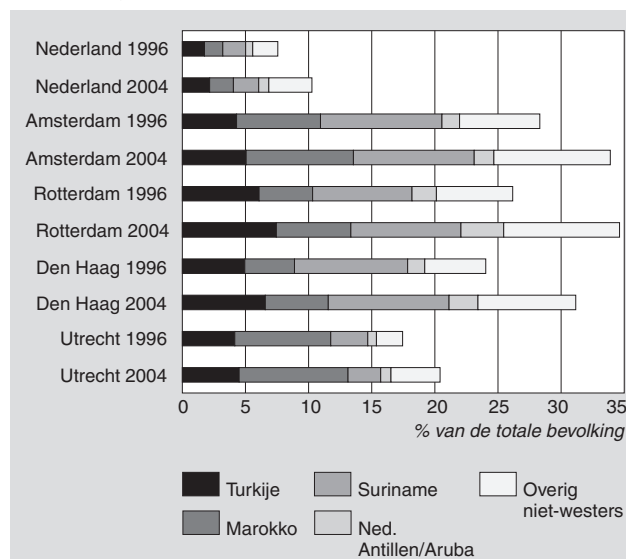
In de afgelopen vijftien jaar lijkt de ontwikkeling van het sterfterisico onder volwassen Turkse mannen zich ongunstig te hebben ontwikkeld. Al op relatief jonge leeftijd kennen ze inmiddels een iets bovengemiddelde incidentie van hart- en vaatziekten. Ook hun risico om aan (long)kanker te overlijden is relatief groot. Het zeer ongunstige rookgedrag van Turkse mannen is hieraan (mede) debet. Daarentegen is nog steeds sprake van een aanzienlijk lager sterfterisico onder Marokkaanse mannen van circa 35 jaar en ouder. Hun risico om als veertiger, vijftiger of zestiger aan een hart- of vaatziekte te overlijden is slechts ongeveer half zo groot als dat van autochtonen. Ook hun kans om aan longkanker te overlijden is veel kleiner. Mogelijk houden de factoren die Marokkaanse mannen beschermen tegen kanker en hart- en vaatziekten verband met een traditioneel gezonde leefstijl (gezondere voeding, minder roken en drinken), een leefstijl die wellicht nog het meest wordt aangehangen door Marokkaanse mannen die in de armste wijken wonen (Kunst e.a. 2003). De grote gezondheidsverschillen onder Antillianen en Arubanen, daarentegen, hangen mogelijk samen met de grote verschillen in sociaal-economische status die bestaan tussen eerdere en latere migrantenstromen.

6. Regionale spreiding

De ruimtelijke spreiding van niet-westerse allochtonen is nog ongelijkmatiger dan die van de totale Nederlandse bevolking. Zo bedraagt het verschil in bevolkingsdichtheid tussen de drukste provincie (Zuid-Holland, met 1208 inwoners per km² op 1 januari 2005) en de rustigste provincie (Drenthe, 183 inwoners per km²) een factor 7, maar is dit verschil met betrekking tot niet-westerse allochtonen een factor 35 (Zuid-Holland 199 per km², Drenthe 6 per km²). Binnen de dichtstbevolkte provincies huisvesten de grote steden weer een bovengemiddeld aandeel niet-westerse allochtonen. Uit *grafiek 11* blijkt dat inmiddels ongeveer een derde van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag uit niet-westerse allochtonen bestaat. Tussen de grote steden bestaan daarnaast soms opvallende verschillen naar samenstelling. Marokkanen maken bijvoorbeeld bijna de helft uit van alle niet-westerse allochtonen in Utrecht, tegen een zesde in Den Haag. Antillianen zijn het sterkst vertegenwoordigd in Rotterdam, waar hun aandeel sinds 1996 fors is toegenomen.

Nog opvallender is de oververtegenwoordiging van niet-westerse allochtonen onder de jeugd in de grote steden. Terwijl een op de zes jongeren (0–14 jaar) in Nederland een niet-westerse herkomst heeft, is dit aandeel in Amsterdam en Rotterdam inmiddels meer dan de helft (respectievelijk 55 en 54 procent).

11. Aandeel niet-westerse allochtonen in de bevolking, Nederland en de vier grote steden, 1996 en 2004

De rubriek “Bevolking in kaart” in deze aflevering van *Bevolkingstrends* laat de grote ruimtelijke verschillen zien als het percentage niet-westerse allochtonen per gemeente wordt weergegeven. Rotterdam is koploper onder de gemeenten, met een percentage van 34,6. Alleen in de drie grote gemeenten is het aandeel niet-westerse allochtonen groter dan een kwart. In Amsterdam zijn overigens, absoluut gezien, de meeste niet-westerse allochtonen gevestigd (ruim een kwart miljoen).

In ongeveer 90 procent van alle gemeenten ligt het percentage niet-westerse allochtonen onder het landelijk gemiddelde, en in veel gemeenten gaat het om slechts enkele

procenten van de bevolking. Vooral in het noorden en zuidwesten van het land bevinden zich veel gemeenten met een laag aandeel niet-westerse allochtonen.

Ook op buurtniveau is de concentratie in de afgelopen jaren toegenomen (Latten en Nicolaas, 2005). Inmiddels zijn er in Nederland 92 buurten waar het aandeel niet-westerse allochtonen meer dan de helft bedraagt. Vijf jaar eerder waren het er nog 53. In de categorie 25 tot 50 procent bevinden zich inmiddels 364 buurten, 104 meer dan vijf jaar geleden.

7. Werk en uitkeringen van vluchtelingen en gezinsmigranten

De migratie van niet-Nederlanders naar Nederland bestaat voor het overgrote deel uit vluchtelingen, gezinsherenigers, gezinsvormers en arbeidsmigranten. Kleinere aantallen komen voor studie, als au pair, als stagiair of om te rentenieren. Deze paragraaf beschrijft de deelname aan beroepsarbeid en de uitkeringsafhankelijkheid, en de jaarlijkse veranderingen daarin, van vluchtelingen, gezinsvormers en gezinsherenigers vanaf hun aankomst in Nederland. Bij de interpretatie van verschillen in werk en uitkering van deze immigranten moet rekening worden gehouden met de verschillende achtergronden van deze migratiecategorieën. Een substantieel deel van de sociaal-economische positie van immigranten kan worden verklaard vanuit arbeidsmarkt-relevante achtergrondkenmerken van de betrokken personen. Zo komen immigranten uit westerse landen naar verhouding vaak als (hoger opgeleide) arbeidsmigrant naar Nederland. Als gevolg hiervan doen de betreffende immigranten in mindere mate een beroep op werkloosheids- en bijstandsuitkeringen. Niet-westerse immigranten komen veelal als gezinsmigrant of vluchteling binnen, zijn naar verhouding vaak lager opgeleid en doen frequenter een beroep op uitkeringen. Een groot verschil in uitgangspositie doet zich voor bij vluchtelingen en arbeidsmigranten. Arbeidsmigranten komen hier om te werken, terwijl vluchtelingen in de jaren negentig een veelal tijdrovende asielprocedure moesten doorlopen en niet of (sinds 1998) slechts beperkt mochten werken. Asielmigranten en gezinsmigranten hebben een zekere aanpassingsperiode nodig met taal- en inburgeringscursussen. Aan de partners in Nederland van gezinsvormers worden eisen gesteld, zoals de eis dat men in het eigen onderhoud en dat van de immigrerende partner kan voorzien. Voor een deel zijn gezinsmigranten afkomstig uit westerse landen, waaronder de buurlanden. Ruim een op de drie gezinsvormende migranten gaat trouwen of samenwonen met een autochtoon.

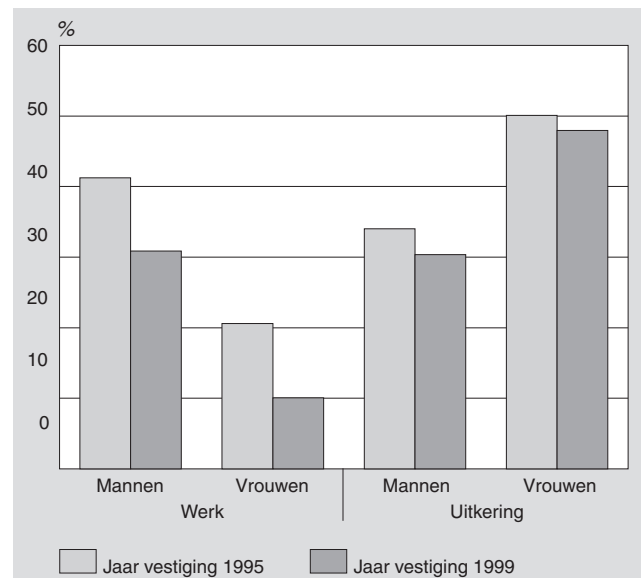
De gegevens over werk en uitkeringen van niet-Nederlandse immigranten zijn tot stand gekomen door combinatie van bij het CBS beschikbare gegevens. Het Centraal Register Vreemdelingen (CRV) van het ministerie van Justitie en de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA) vormen hierbij het uitgangspunt. Dit gecombineerde GBA/CRV-bestand is vervolgens opgenomen in het Sociaal Statistisch Bestand (SSB). Het resulterende immigrantenpanel heeft betrekking op immigranten van 15 tot en met 64 jaar die vanaf 1990 in de Nederlandse bevolkingsregisters zijn ingeschreven. Onderscheid wordt ge-

maakt tussen werkenden (in loondienst of zelfstandig), mensen met een uitkering (werkloosheid, bijstand, WAO of anderszins) en overigen (waaronder mensen zonder inkomen).

De indeling naar sociaal-economische categorie is gebaseerd op de belangrijkste inkomstenbron in het betreffende jaar. Iemand die over een gedeelte van het jaar een uitkering heeft gehad, maar het grootste deel van het inkomen met werken heeft verdiend, wordt dus als werkend beschouwd en niet als uitkeringsgerechtigde. Het omgekeerde is uiteraard ook mogelijk. Als recente immigranten een uitkering hebben, gaat het in de meeste gevallen om bijstand. Omdat immigranten doorgaans relatief jong zijn, is het aantal personen met een WAO-uitkering betrekkelijk gering. Wegens het ontbreken van een arbeidsverleden in Nederland, geldt hetzelfde voor het aantal personen met een WW-uitkering.

Uit het onderzoek blijkt dat het de laatste jaren voor asielmigranten moeilijker is geworden om een baan te vinden. Van de mannelijke asielmigranten die in 1999 naar Nederland zijn gekomen, had in 2003 ongeveer 30 procent werk (*grafiek 12*). Van degenen die in 1995 naar Nederland kwamen, was dit na vier jaar 40 procent. De lagere arbeidsdeelname van meer recente immigranten hangt samen met de minder gunstige situatie op de arbeidsmarkt. Ook de asielmigranten die al langer in Nederland wonen, hebben de laatste jaren moeite met het vinden van een baan. In 2003 had ruim de helft van de mannelijke en een derde van de vrouwelijke asielmigranten uit 1995 werk. Deze aandelen zijn sinds 2000 vrijwel constant gebleven.

12. Asielmigranten met werk of uitkering na vier jaar

De uitkeringsafhankelijkheid laat voor recentere asielmigranten juist een iets gunstiger beeld zien dan voor migranten die al langer in Nederland wonen. Van de mannelijke asielmigranten die zich in 1995 in Nederland vestigden, was na vier jaar bijna 35 procent aangewezen op een uitkering, meestal de bijstand. Voor asielmigranten die in 1999 naar Nederland kwamen, was dit na vier jaar 30 procent. Deze ontwikkeling kan deels te maken hebben

met een veranderde statusverlening aan asielzoekers. In 1998 en 1999 werden naar verhouding veel voorlopige vergunningen tot verblijf (VVTV's) verleend. In 1998 kreeg bijna de helft van de asielmigranten een dergelijke voorlopige status. VVTV-ers komen, in tegenstelling tot personen met een A-status, niet in aanmerking voor bijstand. In 2001 werd de Vreemdelingenwet gewijzigd, waardoor degenen die op dat moment een VVTV hadden een verblijfsvergunning 'asiel voor bepaalde tijd' kregen. Na deze omzetting konden zij een beroep doen op bijstand, iets wat daarvoor niet mogelijk was. Zowel bij mannelijke als bij vrouwelijke asielmigranten van vestigingsjaar 1999 nam de uitkeringsafhankelijkheid van 2000 op 2001 toe.

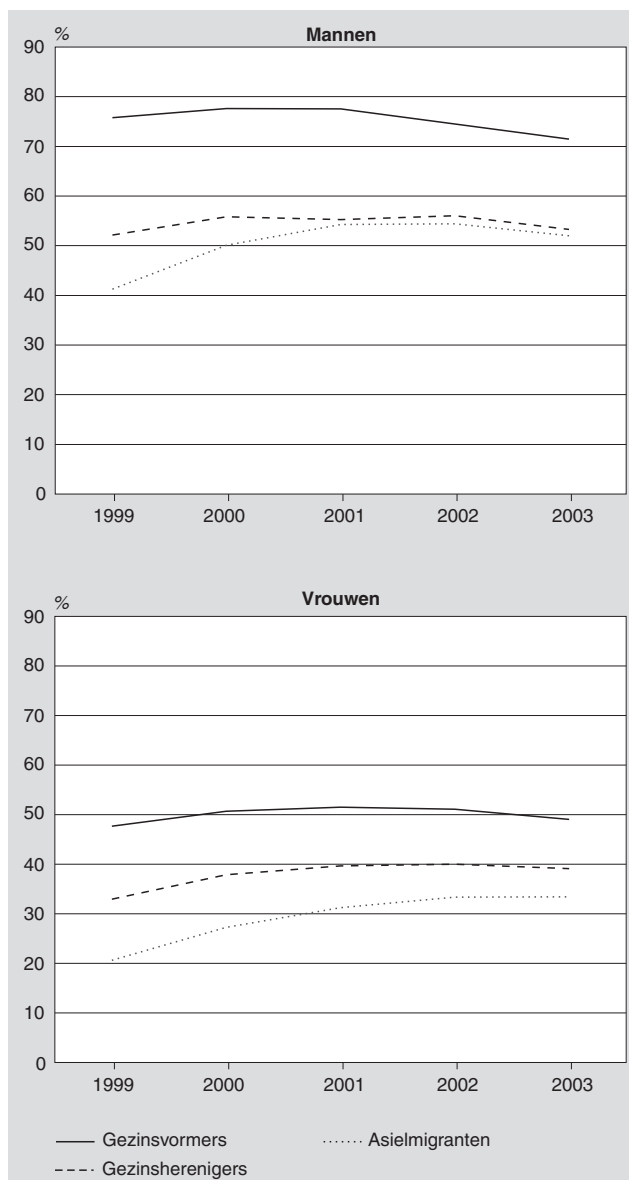
Gezinsherenigers en (vooral) gezinsvormers weten eerder een plek op de Nederlandse arbeidsmarkt te verwerven dan asielmigranten. Dit hangt voor een deel samen met de lange duur van asielprocedures en met het feit dat asielzoekers maar beperkt mogen werken zolang zij geen verblijfsstatus hebben. Tot 1998 mocht dit zelfs helemaal niet. De achterstand op de arbeidsmarkt van asielmigranten ten opzichte van gezinsherenigers wordt na verloop van tijd

wel kleiner. De achterstand ten opzichte van gezinsvormende immigranten blijft echter groot. Zo had van de mannelijke gezinsvormers die in 1995 naar Nederland kwamen, na een paar jaar ruim 70 procent een baan (grafiek 13).

De uitkeringsafhankelijkheid van asielmigranten is ook op langere termijn beduidend hoger dan die van gezinsmigranten. Van de mannelijke asielmigranten die in 1995 in de GBA werden ingeschreven, was 28 procent in 2003 aangewezen op een uitkering als belangrijkste inkomstbron. Van de mannelijke gezinsherenigers en gezinsvormers was dit 13, respectievelijk 21 procent. Van de vrouwen die in 1995 als asielmigrant naar Nederland kwamen, ontving 39 procent in 2003 een uitkering. Dit aandeel was twee keer zo hoog als dat onder de vrouwelijke gezinsherenigers en gezinsvormers.

Van de totale autochtone bevolking was in 2003 bij zowel mannen als vrouwen ongeveer 13 procent aangewezen op een uitkering. Bij allochtonen is de bijstandsuitkering de meest voorkomende uitkering. Bij de autochtonen gaat het in twee derde van de gevallen om een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Dit hangt samen met de verschillen in leeftijdsopbouw tussen beide groepen.

13. Immigranten met werk, vestigingsjaar 1995

8. Het internationaal perspectief

In de jaren zestig vormden arbeidsmigranten uit landen rond de Middellandse Zee, zoals Turkije en Marokko, in Nederland de belangrijkste groep immigranten. Deze immigratie hing samen met de krapte die toen op de arbeidsmarkt heerste. Dit was geen typisch Nederlands verschijnsel: ook in andere toenmalige EU-lidstaten was de arbeidsmigratie vanuit de mediterrane landen omvangrijk. Na de oliecrisis in 1972/1973 nam deze arbeidsmigratie in betekenis af, maar de immigratie uit Turkije en Marokko bleef hoog. Wel veranderde de migratiestroom van karakter. Dit werd veroorzaakt door gezinsherenigende migratie in de jaren zeventig en gezinsvormende migratie vanaf de jaren tachtig.

Na de val van de Muur, in 1989, is de migratie vanuit Oost-Europa sterk toegenomen. Het ging daarbij voor een belangrijk deel om asielzoekers, onder meer uit de voormalige Sovjet-Unie. Naar Duitsland kwamen, behalve asielzoekers, relatief veel Turkse gezinsmigranten en 'Aussiedler', etnische Duitsers uit Oost-Europa.

Ook banden met voormalige koloniën worden weerspiegeld in de internationale migratiestromen. Zo telt het Verenigd Koninkrijk, behalve asielzoekers, veel immigranten uit India en Pakistan. Frankrijk ontvangt eveneens relatief veel immigranten uit voormalige koloniën, waaronder Algerije. In Nederland is de migratie vanuit Suriname en de migratie van en naar de Nederlandse Antillen van betekenis.

Immigranten die vanuit een EU-lidstaat naar een andere lidstaat migreren, doen dit meestal voor werk of in verband met relatievorming. Ook voor immigranten uit landen als de Verenigde Staten en Japan is werk doorgaans het belangrijkste motief. De immigratie uit niet-westerse landen heeft daarentegen een heel ander karakter, en vindt momenteel vooral plaats op 'humanitaire' gronden. Het betreft vooral

immigratie in het kader van gezinshereniging en gezinsvorming. Voorts speelt asielmigratie een belangrijke rol.

De recente ontwikkelingen in de migratie naar Nederland en andere lidstaten zijn voor een belangrijk deel bepaald door de minder gunstige economische conjunctuur (staat 4). Voorts is in vrijwel alle lidstaten sprake van aanscherping van het asielbeleid. Toch speelt het humanitaire aspect (asiel, gezinsmigratie) nog altijd een belangrijke rol. Wel moet er rekening mee worden gehouden dat de migratie van buiten de EU in de toekomst een ander karakter zal krijgen. Op langere termijn zal de vergrijzing immers een rol gaan spelen, en mogelijk ontstaat door de afname van het aandeel van de potentiële beroepsbevolking in de EU krapte op de arbeidsmarkten. Dit is uiteraard ook afhankelijk van andere factoren, zoals de ontwikkelingen in arbeidsdeelname (ouderen, vrouwen, arbeidsongeschikten, allochtonen) en de arbeidsproductiviteit.

Onduidelijk is in welke mate deze ontwikkelingen zullen leiden tot een stijging van het aantal arbeidsmigranten en in hoeverre er sprake zal zijn van het overbrengen van productie naar het buitenland. Mogelijk zal een verschuiving plaatsvinden van de groep immigranten die uit humanitaire overwegingen worden toegelaten naar een groter aandeel immigranten die in de eerste plaats een Europees economisch belang dienen. Karakter en samenstelling van de immigratie in Europa zouden in dat geval sterk gaan afwijken van het huidige patroon.

De immigratie naar EU-lidstaten van mensen met een andere dan een EU-nationaliteit, is voor de meeste landen omvangrijker dan die van mensen met de nationaliteit van

de lidstaat zelf of een ander EU-land. In onder meer Duitsland, Italië, Oostenrijk, Zweden en Nederland had in de tweede helft van de jaren negentig meer dan de helft van de immigranten de nationaliteit van een land buiten de EU. Ierland telt verhoudingsgewijs veel immigranten met de 'eigen' nationaliteit: in de tweede helft van de jaren negentig betrof het zelfs de meerderheid van de immigranten. Het ging hier om Ieren die in een periode van relatieve welvaart naar hun geboorteland terugkeerden. In 2002 was het aandeel Ieren gedaald tot een derde. In Luxemburg bestaat de immigratie voor twee derde uit mensen met een nationaliteit van één van de andere lidstaten. Dit hangt samen met de aanwezigheid van Europese instellingen in dit land. Om dezelfde reden is ook het aandeel van personen met een EU-nationaliteit in België naar verhouding hoog, meer dan het dubbele van dat voor Nederland (CPB, SCP en CBS, 2004).

8.1 Migratie en bevolkingsgroei

De EU telt sinds de uitbreiding per 1 mei 2004 met tien nieuwe lidstaten 455 miljoen inwoners. De nieuwe lidstaten verschillen in demografisch opzicht sterk van de EU-15, vooral vanwege de geringere omvang van de immigratie. Tot het eind van de jaren tachtig van de vorige eeuw was de natuurlijke aanwas (het aantal geboorten minus het aantal overledenen) de belangrijkste component van bevolkingsgroei in de toenmalige EU, maar sindsdien wordt de natuurlijke aanwas overtroffen door het saldo van buitenlandse migratie (grafiek 14)¹⁾. De grootste bevolkingstoename in de EU sinds het begin van de jaren zeventig deed zich voor in 2002 en betrof 2 miljoen personen, waarvan het merendeel voor rekening kwam van immigratie.

De piek in het EU-migratiesaldo in het begin van de jaren negentig hing samen met het grote aantal asielzoekers in West-Europa, in het bijzonder in Duitsland. De naar verhouding sterke stijging van 1997 tot 2002 hangt deels samen met de in de in deze periode doorgaans gunstige conjunctuur.

Staat 4
Buitenlandse migratie, 2002¹⁾

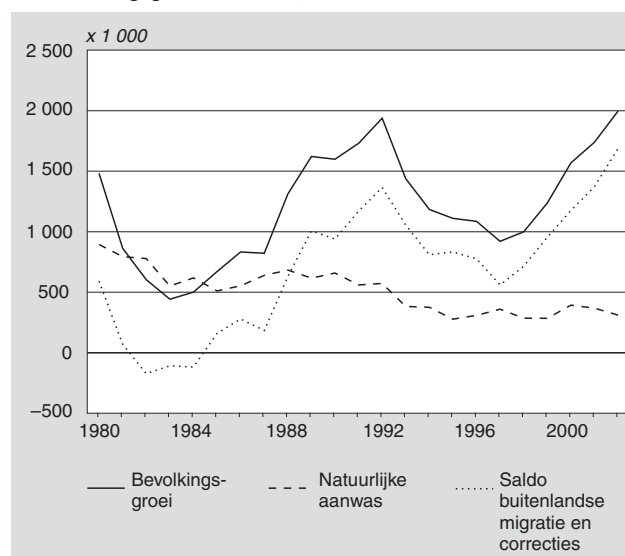
	Immigratie		Emigratie	
	absoluut	per 1 000 van de bevolking	absoluut	per 1 000 van de bevolking
	x 1 000	‰	x 1 000	‰
Finland	18,1	3,5	12,9	2,5
Zweden	64,1	7,2	33,0	3,7
Denemarken	52,8	9,8	43,5	8,1
Verenigd Koninkrijk	512,8	8,6	359,4	6,1
Ierland	50,5	12,7	20,7	5,2
Nederland ²⁾	121,3	7,5	96,9	6,0
België ²⁾	77,6	7,5	52,7	5,1
Luxemburg	12,1	27,0	9,5	21,1
Duitsland	842,5	10,2	623,3	7,6
Oostenrijk	89,9	11,1	72,7	9,0
Italië	227,0	4,0	56,6	1,0
Griekenland	.	.	.	.
Frankrijk	.	.	.	.
Spanje	483,3	11,9	36,6	0,9
Portugal	.	.	8,8	0,8
Estland	.	.	.	.
Letland	1,4	0,6	3,3	1,4
Litouwen	4,7	1,4	7,3	2,1
Polen	6,6	0,2	24,5	0,6
Tsjechië	44,7	4,4	32,4	3,2
Slowakije	2,3	0,4	1,4	0,3
Hongarije	21,2	2,1	2,6	0,3
Slovenië	9,1	4,6	7,3	3,6
Cyprus	14,4	20,1	7,5	10,5
Malta	0,9	2,3	.	.

¹⁾ Voor Italië: 2000; voor België, Litouwen, Hongarije, Oostenrijk: 2001.

²⁾ Emigratie: inclusief saldo correcties.

Bron: Eurostat.

14. Bevolkingsgroei in de EU-15, 1980-2002

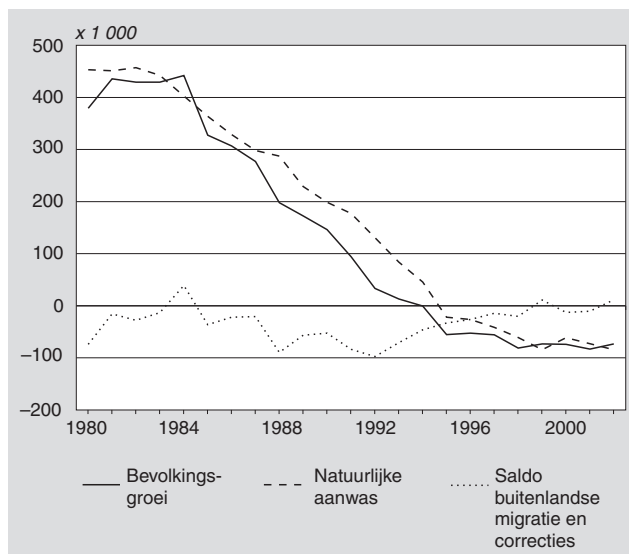

Bron: Eurostat.

Volgens de Europese bevolkingsprognoses zal de natuurlijke aanwas over enkele jaren negatief zijn (Eurostat, 2002b). Dit komt doordat de naoorlogse generatie minder kinderen krijgt dan eerdere generaties. De naoorlogse generatie zal in de periode dat ze overlijdt talrijker zijn dan de groep nieuwgeborenen in die periode. Het aantal overledenen zal het aantal pasgeborenen dan overtreffen. Dit betekent dat, zonder migratie, de omvang van de bevolking zal gaan dalen. In sommige nieuwe lidstaten is dit al enige tijd het geval.

In de tien nieuwe lidstaten heeft de bevolkingsgroei een heel ander karakter dan in de EU-15. De rol van migratie is in deze landen veel minder groot, zodat veranderingen in de bevolkingsomvang vooral door de natuurlijke aanwas worden bepaald (*grafiek 15*). Sinds de val van de Muur is het aantal geboorten in de nieuwe lidstaten beduidend afgenomen. Voorts blijft de ontwikkeling van de levensverwachting in een aantal nieuwe lidstaten achter ten opzichte van die in de EU-15. Door deze ontwikkelingen is de natuurlijke groei in de nieuwe lidstaten sinds 1995 negatief. Omdat de netto buitenlandse migratie voor de nieuwe lidstaten bijna gelijk is aan nul, neemt de bevolking in deze landen per saldo af. Begin 2003 telden de nieuwe lidstaten 74 miljoen inwoners, bijna een miljoen minder dan in 1990. Deze afname deed zich met name voor in Hongarije, Tsjechië en de Baltische staten.

15. Bevolkingsgroei in de nieuwe lidstaten, 1980–2002

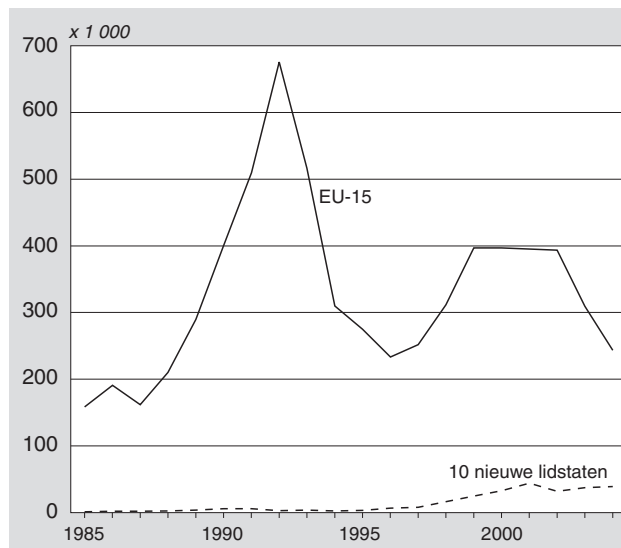
Bron: Eurostat.

8.2 Asiel in Europa

Na een sterke stijging van het aantal asielzoekers in de EU-lidstaten in het begin van de jaren negentig, tot een niveau van bijna 700 duizend in 1992, daalde het tot minder dan een kwart miljoen in 1996 (*grafiek 16*). Na 1996 nam het aantal asielverzoeken in de EU weer toe. Rond 2000 dienden jaarlijks gemiddeld bijna een half miljoen personen in één van de lidstaten een asielverzoek in.

De sterke stijging van het aantal asielzoekers in de EU in het begin van de jaren negentig hing samen met de val van de Muur in 1989 en met de oorlog in voormalig Joe-

16. Asielverzoeken in de Europese Unie, 1985–2004

Bron: CBS, UNHCR.

goslavië: in 1992 was twee derde van de asielzoekers afkomstig uit (Oost-) Europa.

In 2004 waren de voormalige Sovjet-Unie (28 duizend), Servië en Montenegro (19 duizend) en Turkije (14 duizend) de belangrijkste herkomstlanden van asielzoekers in de EU. Het aantal asielzoekers uit Irak en Afghanistan is, in verband met de gewijzigde situatie in deze landen, de laatste jaren sterk gedaald. In Nederland vormden de asielzoekers uit Irak in 2004 echter de grootste groep.

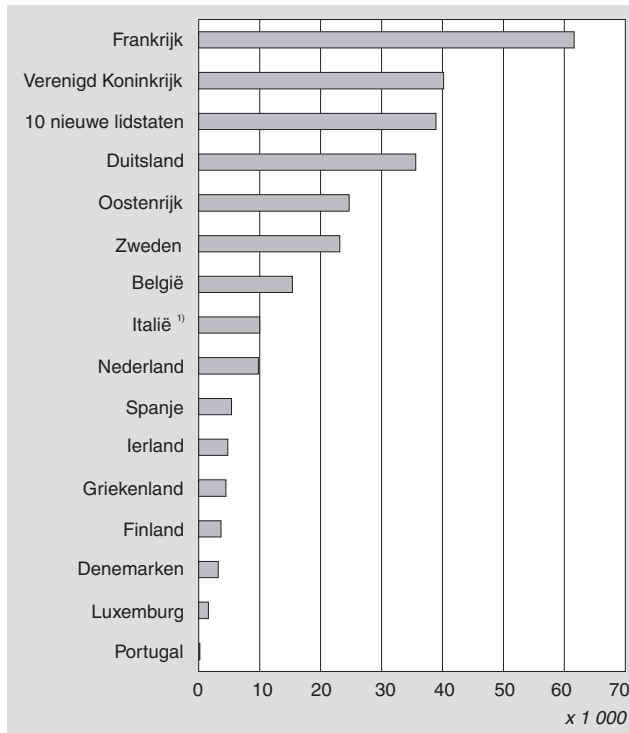
In 2004 bedroeg het aantal asielzoekers in de 25 landen van de EU ongeveer 282 duizend, een vijfde minder dan een jaar eerder (*grafiek 16*). In Nederland daalde het aantal met ruim een kwart naar 9,8 duizend. Dit is het laagste aantal sinds 1988.

Het is voor het tweede jaar op rij dat het aantal asielzoekers in de EU-25 sterk is afgenomen. In 2002 was het met bijna 426 duizend nog anderhalf keer zo hoog. Deze afname hangt samen met het in veel landen verscherpte toelatingsbeleid. Daarnaast zijn er veel minder asielzoekers uit Irak en Afghanistan naar Europa gekomen. Het aantal asielverzoeken is in bijna alle EU-landen afgenomen. De grootste daling deed zich voor in het Verenigd Koninkrijk en in Duitsland. In Frankrijk nam het nog iets toe. Frankrijk ontving daarmee in 2004 het grootste aantal asielzoekers.

Het aantal asielzoekers in Nederland is sinds 1988 niet meer zo laag geweest. In 2000 werden nog bijna 44 duizend asielverzoeken ingediend. In 2004 was dit gedaald tot 9,8 duizend, minder dan het aantal dat in dat jaar op Cyprus asiel aanvraag (*grafiek 17*). Nederland komt daarmee in de EU-25 nu op de tiende plaats wat betreft het aantal asielverzoeken. In 2000 telden alleen het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Frankrijk meer asielzoekers dan Nederland.

Bij analyses van ontwikkelingen in aantallen asielverzoeken in de EU wordt vaak gesproken in termen van 'communicerende vaten'. De 'pieken' in *grafiek 16* in het totale aantal asielverzoeken in de EU hangen in de eerste plaats samen met politieke ontwikkelingen en regionale conflicten, zoals in Bosnië en Kosovo. Aanscherpingen in het beleid in bepaalde lidstaten kunnen niettemin leiden tot

17. Asielverzoeken in landen van de Europese Unie, 2004

¹⁾ Schatting UNHCR.

Bron: CBS, UNHCR.

een toename van aantallen asielzoekers in andere lidstaten. Zo blijken de aanscherpingen van het beleid in Duitsland na 1992 te hebben bijgedragen aan de stijging van het aantal asielzoekers in Nederland, tot een niveau van 53 duizend in 1994 (Nicolaas en Sprangers, 2004). In 2004 had Luxemburg het, ten opzichte van het inwonertal, grootste aantal asielzoekers: 3,5 per duizend inwoners. Op de tweede en derde plaats stonden Oostenrijk en Zweden, met respectievelijk 3,1 en 2,6 verzoeken. In Zuid-Europese landen als Portugal, Spanje, Italië en Griekenland was het aantal asielzoekers relatief laag (*grafiek 18*).

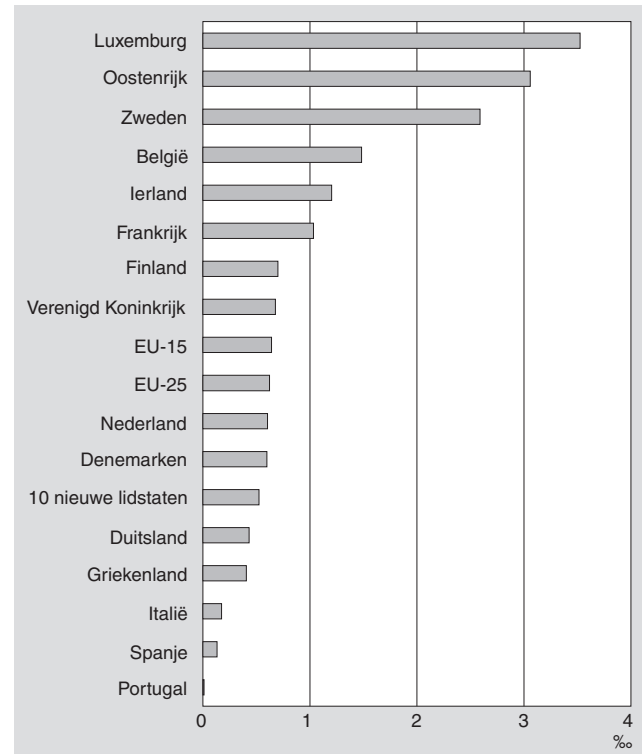
9. Toekomstige ontwikkelingen

Op grond van de meest recente gegevens stelt het CBS om het jaar de nationale bevolkingsprognose bij. Deze geeft informatie over de meest waarschijnlijk geachte toekomstige samenstelling van de bevolking naar leeftijd, geslacht en burgerlijke staat, en over de ontwikkelingen hierin tot het jaar 2050. Het CBS beschouwt een regelmatige bijstelling van de prognose als noodzakelijk, omdat sommige demografische processen, in het bijzonder migratie, relatief sterk aan veranderingen onderhevig kunnen zijn.

9.1 Groei niet-westerse bevolking

Volgens de meest recente CBS-allochtonenprognose (Alders, 2005) zal het aantal niet-westerse allochtonen in 2010 ruim 1,8 miljoen bedragen, 140 duizend meer dan in 2005. Deze toename is kleiner dan die in afgelopen jaren, vanwege het sterk teruggelopen migratiesaldo. Op de

18. Asielverzoeken in landen van de Europese Unie per 1 000 van de bevolking, 2004

Bron: CBS, UNHCR.

lange termijn neemt het aantal niet-westerse allochtonen echter wel toe, tot 2,8 miljoen in 2050. Zij vormen dan 16,6 procent van de totale bevolking, tegen 10,4 procent op 1 januari 2005. Het aandeel van de autochtonen neemt in dezelfde periode af van 80,9 naar 70,3 procent. Onder de niet-westerse allochtonen zijn het vooral de Aziaten die sterk in aantal toenemen. Tot 2010 groeit hun aantal met 39 duizend, tot 341 duizend. Rond het midden van deze eeuw zal hun aantal ruim zijn verdubbeld.

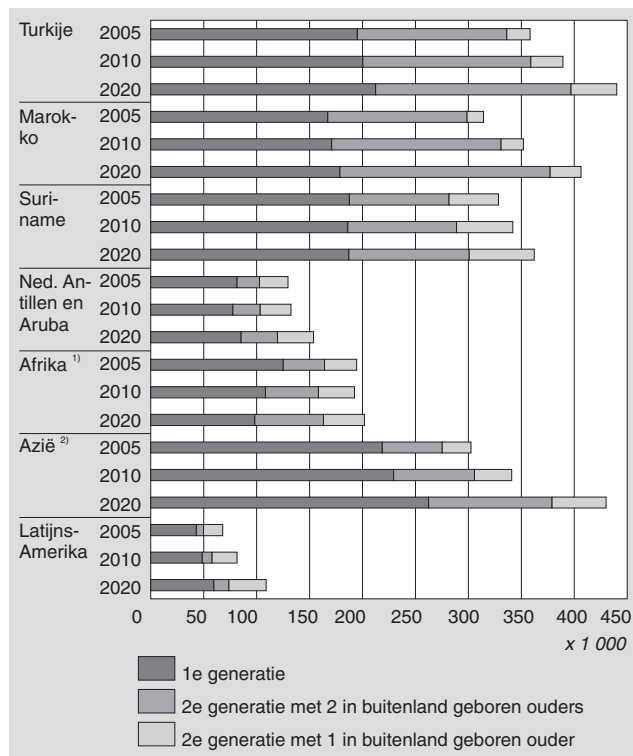
Op dit moment vormen Turken en Surinamers de grootste groepen niet-westerse allochtonen, waarbij het aantal Turken sterker toeneemt dan het aantal Surinamers. Enerzijds komt dit doordat er per saldo minder Surinamers dan Turken naar Nederland komen, zodat de eerste generatie Turken sterker groeit dan de eerste generatie Surinamers (die zelfs licht in omvang afneemt). Anderzijds krijgen Surinaamse vrouwen gemiddeld minder kinderen dan Turkse vrouwen, zodat de Turkse tweede generatie sterker groeit dan de Surinaamse tweede generatie.

Van de vier grote groepen nemen de Marokkanen het snelst in aantal toe. Deze groei komt, ondanks de verwachte daling van het gemiddeld kindertal van Marokkaanse vrouwen, vrijwel geheel voor rekening van de tweede generatie: van de vier grote groepen wordt verwacht dat Marokkaanse vrouwen ook in de toekomst gemiddeld de meeste kinderen zullen krijgen.

Over vijftien jaar zullen de Turken nog steeds de grootste groep niet-westerse allochtonen vormen, maar het aantal Aziaten zal dan groter zijn dan het aantal Surinamers en het aantal Marokkanen (*grafiek 19*). De sterke groei van het aantal Aziaten komt vooral door immigratie. Tot

19. Prognose van niet-westerse allochtonen, 2005, 2010 en 2020

¹⁾ Excl. Marokko.²⁾ Excl. Indonesië en Japan.

Bron: Allochtonenprognose 2004.

2000–2001 steeg het aantal Aziaten vooral door het grote aantal asielzoekers uit onder meer Afghanistan, Irak en Iran. Daarna is de immigratie van Aziaten heterogener van samenstelling geworden. Gezinsvorming en studie zijn voor Aziaten belangrijke motieven geworden om naar Nederland te komen. Ook voor de komende jaren wordt verwacht dat het aantal Aziaten van de eerste generatie toeneemt. Deze toename wordt steeds minder veroorzaakt door asielmigratie en steeds meer door gezinsvorming en studie. Bovendien zullen er in de toekomst steeds meer arbeidsmigranten uit Azië komen. In het kielzog van de eerste generatie neemt vervolgens de tweede generatie Aziaten in omvang toe. In 2020 vormen de Aziaten, met 430 duizend personen, na de Turken de grootste groep niet-westerse allochtonen (staat 5). Dit zijn er 130 duizend meer dan in 2005. Ook het aantal Afrikanen zal sterk toenemen. Deze groei vindt vrijwel geheel plaats onder de tweede generatie, omdat Afrikaanse vrouwen naar verhouding veel kinderen krijgen. Latijns-Amerikaanse allochtonen blijven de kleinste onderscheiden groep niet-westerse allochtonen. Vrouwen vormen in deze groep de meerderheid. In veel gevallen zijn ze getrouwd met een autochtone man.

9.2 Tweede generatie: vooral met twee in het buitenland geboren ouders

Er bestaan opvallende verschillen in de samenstelling van de tweede generatie. Daarbij kan onderscheid worden gemaakt naar personen met twee in het buitenland geboren ouders en personen met één in het buitenland en één in

Staat 5

Aantal allochtonen naar herkomstgroepering, 1 januari

		2005	2010	2020	2035	2050
		x 1000				
Totaal niet-westers	1e generatie	1 018	1 021	1 084	1 195	1 266
	2e generatie	674	809	1 020	1 279	1 534
	totaal	1 692	1 831	2 103	2 475	2 800
waarvan Turkije	1e generatie	195	200	212	221	205
	2e generatie	163	189	228	274	309
	totaal	358	389	440	495	514
Marokko	1e generatie	167	171	179	183	175
	2e generatie	147	181	228	263	284
	totaal	314	352	406	446	460
Suriname	1e generatie	187	186	187	181	158
	2e generatie	141	156	175	195	209
	totaal	328	342	362	376	368
Ned. Antillen + Aruba	1e generatie	82	78	85	101	120
	2e generatie	48	55	68	95	129
	totaal	130	132	154	197	249
Afrika ¹⁾	1e generatie	125	108	98	109	133
	2e generatie	69	84	104	125	155
	totaal	194	192	202	235	289
Azië ²⁾	1e generatie	219	229	262	323	381
	2e generatie	84	111	168	250	339
	totaal	302	341	430	573	720
Latijns-Amerika	1e generatie	43	49	60	77	93
	2e generatie	25	33	49	77	108
	totaal	68	82	109	154	201
Totaal westers	1e generatie	580	606	746	922	1 132
	2e generatie	841	857	899	979	1 094
	totaal	1 420	1 463	1 644	1 901	2 226
waarvan Indonesië	1e generatie	131	118	97	70	54
	2e generatie	265	263	257	234	175
	totaal	396	380	354	304	229
EU (24 landen)	1e generatie	304	326	427	598	824
	2e generatie	518	522	535	584	710
	totaal	822	847	961	1 182	1 534
Overig Europa	1e generatie	110	119	147	176	187
	2e generatie	25	38	63	99	134
	totaal	135	157	209	275	321
Overig niet-Europa (Japan, Noord-Amerika, Oceanië)	1e generatie	37	44	76	78	66
	2e generatie	32	35	44	63	76
	totaal	69	79	120	141	142

¹⁾ Excl. Marokko.²⁾ Excl. Indonesië en Japan.

Bron: Allochtonenprognose 2004.

Nederland geboren ouder. Vooral voor Turkse en Marokkaanse allochtonen van de tweede generatie geldt dat ze meestal twee in Turkije of Marokko geboren ouders hebben. Relaties waarbij de ene partner in Turkije of Marokko is geboren en de andere in Nederland, komen weliswaar regelmatig voor, maar we kunnen hier niet daadwerkelijk van *gemengde relaties* spreken. In de meeste gevallen betreft het relaties waarbij Turken en Marokkanen van de tweede generatie een partner uit het land van herkomst laten overkomen.

Bij Surinamers, Antillianen en Arubanen komen gemengde relaties veel vaker voor. Het aandeel allochtonen van de tweede generatie met een in Nederland geboren ouder is bij deze groepen groter dan bij Turken en Marokkanen. Bij Latijns-Amerikanen van de tweede generatie is sprake van een tegenovergestelde situatie. De meesten van hen hebben één in Nederland geboren ouder. Dit patroon zien we overigens ook onder de westerse allochtonen. Ruim 80

procent van de westerse tweede generatie heeft één in Nederland geboren ouder.

De toename van het aantal niet-westerse allochtonen zal ook na 2010 doorzetten. Dit komt niet alleen door immigratie, maar vooral door de sterke groei van de tweede generatie. Zoals gezegd zal vooral het aantal Aziaten sterk toenemen, tot 720 duizend in 2050. Hiervan behoort bijna de helft tot de tweede generatie. Het aantal Turken neemt naar verwachting toe tot iets meer dan een half miljoen in 2050. Surinamers nemen minder sterk in aantal toe (370 duizend in 2050). De tweede generatie niet-westerse allochtonen zal sterker groeien dan de eerste generatie. Rond 2030 zal de tweede generatie zelfs groter zijn dan de eerste generatie.

9.3 Vergrijzing en ontgroening

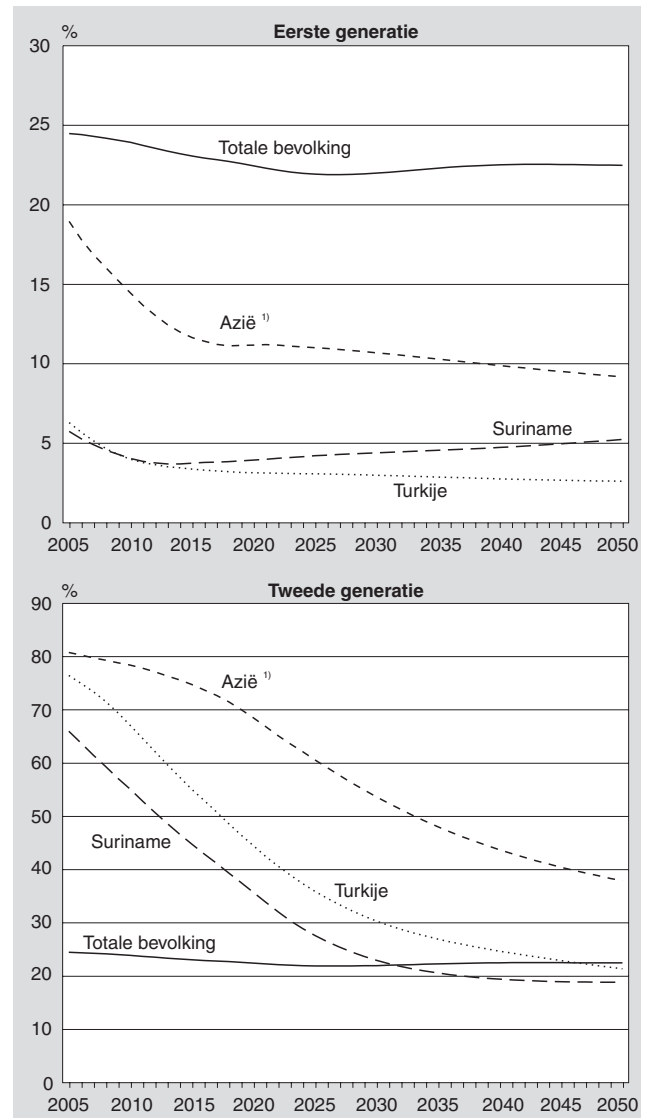
Niet-westerse allochtonen vormen een zeer jonge bevolkingsgroep. Dit geldt in het bijzonder voor de tweede generatie. Het grootste deel van de Afrikanen en Aziaten is tussen de 20 en 40 jaar, de leeftijd waarop migranten doorgaans naar Nederland komen. Ook Turken en Marokkanen van de eerste generatie, die een al iets langere migratiegeschiedenis hebben, zijn veelal tussen de 20 en 40 jaar oud. Wel nadert een naar verhouding groot aantal Turken en Marokkanen inmiddels de pensioengerechtigde leeftijd. Dit zijn de voormalige arbeidsmigranten uit de jaren zestig en zeventig en hun echtgenotes.

De leeftijdstructuur van de niet-westerse allochtone bevolking zal de komende decennia drastisch veranderen. Het aandeel jongeren neemt af, terwijl het aandeel ouderen toeneemt. *Grafiek 20* laat voor een aantal groepen niet-westerse allochtonen zien hoe het aandeel 0-19-jarigen de komende jaren verandert. Omdat de ontwikkeling van de eerste generatie en die van de tweede generatie sterk verschillen, zijn ze beide weergegeven. Ter vergelijking wordt ook de ontwikkeling van de totale bevolking getoond. Aangezien de meeste immigranten ouder dan 20 zijn, is het aandeel jongeren in de eerste generatie klein. Dit is vooral goed te zien bij Turken en Surinamers van de eerste generatie. Van de Aziaten van de eerste generatie is op dit moment bijna 20 procent jonger dan 20, een aandeel dat vijf procentpunten onder dat van de totale bevolking ligt. Dit aandeel zal de komende decennia geleidelijk slinken, tot ongeveer 10 procent.

De tweede generatie allochtonen is uiteraard nog zeer jong. Van de tweede generatie van Aziatische en Turkse afkomst is op dit moment ongeveer 80 procent jonger dan 20 jaar. De Surinaamse tweede generatie is gemiddeld iets ouder. Dit komt doordat ook de eerste generatie Surinamers iets ouder is dan de Aziatische en de Turkse eerste generatie. Door het ouder worden van de tweede generatie zal het percentage 0-19-jarigen de komende jaren snel dalen. Voor Turken en Surinamers zal het aandeel uiteindelijk uitkomen op het niveau van de totale bevolking. De Aziatische tweede generatie ontgroent wat minder snel, omdat ook de eerste generatie minder snel ontgroent.

De eerste generatie niet-westerse allochtonen zal de komende jaren sterk vergrijzen. Op dit moment is 3 procent van de Aziatische en 5 procent van de Turkse eerste generatie 65

20. Aandeel 0-19-jarigen naar herkomstgroepering, 2005-2050

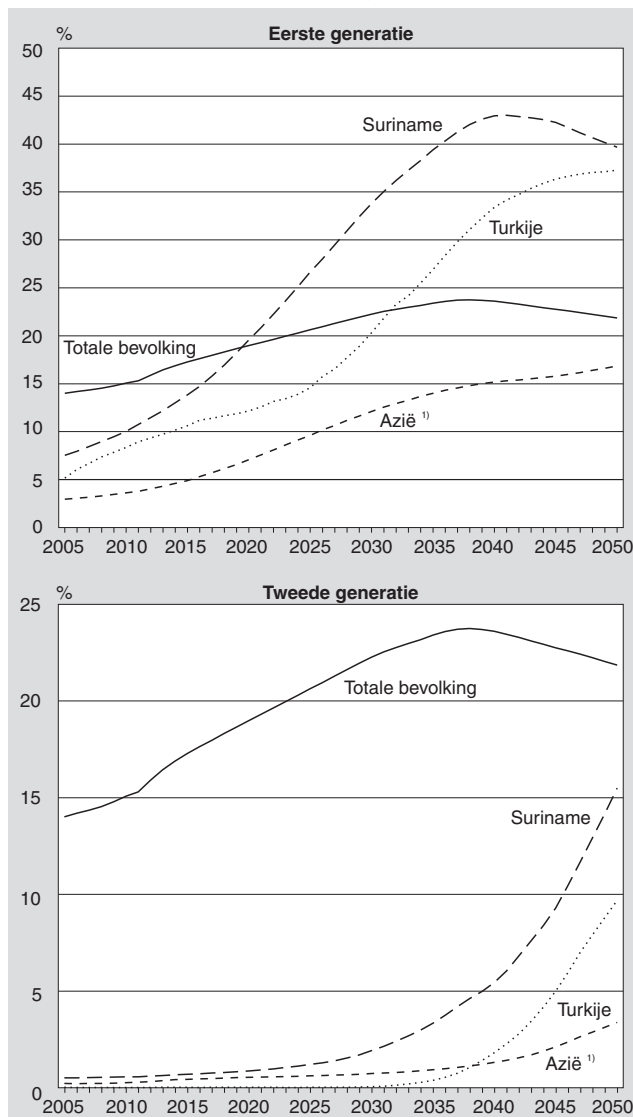
¹⁾ Excl. Indonesië en Japan.

Bron: Allochtonenprognose, 2004.

jaar of ouder. In de Surinaamse eerste generatie is dit bijna 8 procent (*grafiek 21*). De vergrijzing is vooral sterk in de Surinaamse eerste generatie. In 2020 zal een vijfde 65 jaar of ouder zijn, een aandeel dat vergelijkbaar is met dat in de totale bevolking. Na 2020 zal de eerste generatie Surinamers zelfs sterker dan gemiddeld vergrijzen. Rond 2040 zal meer dan 40 procent 65-plusser zijn. De verwachte immigratie van Surinamers is namelijk niet toereikend om de vergrijzing van deze bevolkingsgroep tegen te gaan. Omdat voor Aziaten een aanzienlijk hogere immigratie verwacht wordt, vergrijst de Aziatische eerste generatie veel minder snel. Halverwege de eeuw zal 17 procent 65 jaar of ouder zijn, wat minder is dan het gemiddelde van 22 procent.

De tweede generatie zal de komende dertig jaar maar weinig ouderen tellen. In de Surinaamse tweede generatie begint vanaf 2030 het aandeel 65-plussers toe te nemen, in de Turkse en Aziatische tweede generatie pas vanaf 2040. Door de vergrijzing van vooral de eerste generatie niet-westerse allochtonen, zullen steeds meer 65-plussers een niet-westerse herkomst hebben. Het percentage niet-westerse allochtonen onder de 65-plussers bedraagt nu

21. Aandeel 65-plussers naar herkomstgroepering, 2005–2050

¹⁾ Excl. Indonesië en Japan.

Bron: Allochtonenprognose, 2004.

nog maar iets meer dan 2 procent. Halverwege de eeuw zal dit 12 procent zijn. Van de 0–19-jarigen is op dit moment 16 procent niet-westers allochtoon. Dit percentage zal de komende tien jaar nog licht stijgen en na 2015 weer geleidelijk afnemen.

Door de gemiddeld jonge leeftijd van vooral niet-westerse allochtonen zal de groei van de allochtone bevolking de vergrijzing in Nederland sterker remmen dan tot dusver het geval is geweest. Zonder allochtonen zou het aandeel 65-plussers oplopen tot 27 procent in 2050. Voor de totale bevolking wordt een vergrijzingspercentage van 24 verwacht.

Literatuur

Achterberg, P. en P. Kramers, 2001, Een gezonde start? RIVM rapport 27 1558 003, RIVM, Bilthoven.

Alders, M., 2001a, Allochtonenprognose 2000–2050: de toename van het aantal niet-westerse allochtonen nader bekeken. Maandstatistiek van de Bevolking (49)4, blz. 29–33.

Alders, M., 2001b, Relatie- en gezinsvorming van allochtonen. Maandstatistiek van de Bevolking (49)11, blz. 16–21.

Alders, M., 2005, Allochtonenprognose 2004–2050: belangrijkste uitkomsten. Bevolkingstrends 53(1), blz. 32–41.

Alders, M., C. Harmsen en E. Hooghiemstra, 2001, Relatievorming van allochtonen. In: Garssen, J. et al. (red.), Samenleven. Nieuwe feiten over relaties en gezinnen, blz. 43–53. CBS, Voorburg/Heerlen.

Alders, M. en H. Nicolaas, 2002, Immigratie vanuit de voormalige Sovjetrepublieken. Maandstatistiek van de Bevolking (50)7, blz. 15–17.

Beer, J. de, 2001, Immigratie stijgt weer in eerste helft 2001. Maandstatistiek van de Bevolking (49)8, blz. 4–5.

Bekke, S. ter, H.P. van Dalen en K. Henkens, 2005, Emigratie van Nederlanders. Geprikkeld door bevolkingsdruk. Demos 21(4), blz. 25–28.

Briels, J., 1978, De Zuidnederlandse immigratie 1572–1630. Fibula-Van Dishoeck, Haarlem.

CPB, SCP en CBS, 2004, Bestemming Europa. Immigratie en integratie in de Europese Unie. Europese Verkenning 2. Bijlage bij Staat van de Europese Unie 2005.

Croes, M.M. en M.J. Garssen, 1998, Migranten en allochtonen in de statistiek. In: Handboek Interculturele Zorg, blz. I 1.3 1-36. De Tijdstroom, Utrecht.

Duimelaar, P.M., 1993, Adoptie in de jaren tachtig. Kwartaalbericht Rechtsbescherming 2, blz. 9–16.

Duin, C. van, 2002, Hogere zuigelingensterfte in minder welvarende gebieden en onder niet-westerse allochtonen in Nederland. Maandstatistiek van de Bevolking (50)3, blz. 4–6.

Eurostat, 2001, Demographic Statistics 2001. European Communities, Luxemburg.

Eurostat, 2002a, European Social Statistics: Migration. Eurostat, Luxemburg.

Eurostat, 2002b, European Social Statistics: Demography. Eurostat, Luxemburg.

Garssen, J., 2003, Tienermoeders: recente trends en mogelijke verklaringen. Bevolkingstrends 52(1), blz. 13–22.

Garssen, J., V. Bos, A. Kunst en A. van der Meulen, 2003, Sterftetekansen en doodsoorzaken van niet-westerse allochtonen. Bevolkingstrends 51(3), blz. 12–27.

Hoogteijling, E., 2002, Illegalen in Nederland. Maandstatistiek van de Bevolking (50)3, blz. 21.

Imhoff, E. van, et al., 1994, Regionale prognose bevolking van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse afkomst 1992–2000. NIDI-rapport no. 33. NIDI, Den Haag.

Jong, A. de, H. Nicolaas en A.H. Sprangers, 2001, Bevolkingsprognose 2000–2050: kunnen in de toekomst meer arbeidsmigranten worden verwacht? Maandstatistiek van de Bevolking (49)3, blz. 41–46.

Keilman, N.W., F.W.A. van Poppel, N. van Nimwegen, H.G. Moors en Ph. van Praag, 1985, De demografische situatie in Nederland in en rondom de Tweede Wereldoorlog. NIDI, Voorburg.

Kunst, A.E., V. Bos en J.P. Mackenbach, 2003, De verwevenheid van gezondheidsverschillen naar sociaal-economische status met gezondheidsverschillen naar sekse en etniciteit. Een beschrijvend overzicht. IMG, Erasmus Universitair Medisch Centrum, Rotterdam.

Leerkes, K. et al., 2004, Wijken voor illegalen. Over ruimtelijke spreiding, huisvesting en leefbaarheid. SDU, Den Haag.

Lucassen, J. en R. Penninx, 1999, Nieuwkomers, nakomelingen, Nederlanders. Immigratie in Nederland 1550–1993. Het Spinhuis, Amsterdam.

Mackenbach, J.P., V. Bos, M.J. Garssen en A.E. Kunst, 2005, Sterfte onder niet-westerse allochtonen in Nederland. Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde 149(17), blz. 917–923.

Nicolaas, H. en A.H. Sprangers, 2001a, Waarom komen immigranten naar Nederland?. Maandstatistiek van de Bevolking (49)1, blz. 4–7.

Nicolaas, H. en A.H. Sprangers, 2001b, Gezinshereniging van asielmigranten nog gering. Maandstatistiek van de Bevolking (49)1, blz. 8–14.

Nicolaas, H. en A.H. Sprangers, 2004, Minder asielzoekers in de Europese Unie. Maandstatistiek van de Bevolking (52)3, blz. 80–84.

Nicolaas, H., A. Sprangers, A. Zorlu en J. Hartog, 2004, Migranten: wie komen, wie gaan terug en wie laten hun gezin overkomen? Bevolkingstrends 52(2), blz. 36–42.

Oomens, C.A., 1989, De loop van de bevolking in de negentiende eeuw. Statistische Onderzoeken M35. CBS/SDU, Voorburg/Den Haag.

Sprangers, A., A. Zorlu, J. Hartog en H. Nicolaas, 2004, Immigranten op de arbeidsmarkt. Bevolkingstrends 52(2), blz. 45–53.

Steenhof, L. en C. Harmsen, 2001, Gehuwde allochtonen en hun partner. Maandstatistiek van de Bevolking (49)12, blz. 31–33.

Tas, R.F.J., 2000, Aantal wijzigingen van nationaliteit sterk toegenomen in de jaren negentig. Maandstatistiek van de Bevolking (48)9, blz. 13–21.

Vogels, T., S.E. Buitendijk, J. Bruil, N.S. Dijkstra en T.G.W.M. Paulussen, 2002, Jongeren, seksualiteit, preventie en hulpverlening. Een verkenning van de situatie in 2002. TNO-rapport 2002.281. TNO, Leiden.

Noot in de tekst

¹⁾ Omdat veel lidstaten geen accurate gegevens kunnen aanleveren over emigratie en/of immigratie, wordt de netto migratie veelal geschat op basis van het verschil tussen de totale bevolkingsontwikkeling en de natuurlijke aanwas (Eurostat 2002a). In dit saldo zijn correcties meegenomen. Deze correcties hangen voor een deel samen met niet gemelde emigratie. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de Nederlandse migratiestatistiek. Daarnaast kunnen correcties samenhangen met onvolkomenheden ('ruis') in bevolkingscijfers.